Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетиргеи

1954 ИЮЛЬ 21 СРЕДА № 145 (3082)

өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Москвага күш-культураның Бүгү-эвилел парады (1 арын).
Областың сиген шөлдеринде (1 арын).
ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ:
О. Сирин-оол. —Партия чырыдыышкынының системазында өөредилге чылының эрткени болгаш моон ынай-гы соруулгалар (2 арын).
С. Ширап.—Малчыннар ортузунда агитас-массалыг ажылдар (2 арын).
А. Караваев. — Совет Удмуртияның чедиишкиннери (2 арын).
М. Каваа-Сарыг.—Көдээ фельдшер (2 арын).
С. Телгер-оол.— Удуртулганы—сад болгаш ясли тудугларынче (3 арын).
А. Дарган-оол.—Кемниг кижи буруудаар (3 арын).
И. Шутиков.—Днестрде гидроэлектростанция (3 арын).
К. Кундуп. — Мал чемнериниң белеткелин дүрген доозар (3 арын).
Зенон Новак.—Көдээ ажыл-агыйының көдүрлүүшкүү дээш демиселде (4 арын).
Совет шериг корабльдериниң Швецияда найырал хуузу-биле барганы (4 арын).
Улус чырыдыышкынының айтырыгларының талазы-биле делегейниң XVII конференциязы (4 арын).

Уруглар албан черлериниң тудугларынче кичээнгей салыр

Ие-херээженнер болгаш бичии уруглар дугайында сагыш салыышкын бистиң чуртувуста хөй-ниитиниң, күрүнеиниң чугула херээ кылдыр тургустунган. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улустуң социал-культурлуг негелделерин хандырарынга күштү болгаш хөренгини харам чокка чыл санында хөйү-биле үндүрүп турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединге хүлээп алдынган 1954 чылдың Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуда ол талазы-биле 141 миллиард ажыг рубльди чарыгдаары көрдүнген, тодаргайлааргa 1953 чылдагызындан 9,8 хуу хөй болур. Бистиң чуртувуска бо чылын 110.670 оруннуг уруглар садтары, 58 муң ажыг уруглар яслилери немей кылдынган турар.

Коммунистиг ниитилелдиң быжыг туруштуг салгакчылары болур бичии уруглар дугайында бистиң төрээн партиявыстың болгаш чазаавыстың улуг сагыш салыышкынын Тыва областың амыдыралында безин көрүп болур. Хоорайларда, ажылчын суурларда болгаш колхозтар төптеринде уруглар албан черлери, шөлдер болгаш яслилер улам калбарып турар.

Кызыл хоорайда доктаамал ажылдап турар 3 улуг уруглар яслилериндеи аңгыда, амгы үеде ниитизи-биле 375 уругларны хаара туткан уруглардың кадыкшылдыг 2 садтары болгаш 2 шөлдери багай эвес хандырылгада ажылдап турар. Элезин кудумчузунда божудар бажыңын улуг 2 каът даш тудуу доозулган, ону чаа совет техника-биле дерип, бо чылдың октябрьда ажыглалга киирериң белеткеп турар. Ол ышкаш ноябрьда доозары-биле Ажылчын кудумчузунда кылдынып турар уруглар садының 2 каът даш тудуунуң ханазын өүрүп салыпкан.

Ажылдың байдалы шупту черлерде дески эвес, удуртулга чогундаң чамдык районнарда уруглар албан черлериниң тудуглары дыка багай боттанып турар. Шагаан-Арыгда уруглар садының бажыңы ийи чыл иштинде кылдынып чадаан, тудуг материалы белеткетинмээн ужурунда бо чылын ооң тудуу шуут соксаан. Ол талазы-биле негелде хоорайда калбарып турунда, ооң ажылын дүргедедириниң улуу, харын аңаа чарыгдаар хөренгиден үс мун ажыг рубльди өскээр ажыглааны канчап-даа таарышпас.

Чадаана дээрге, областың дүрген калбарып, чурттакчызы улам көвүдеп турар хоорайларының бирээзи. Ында машина-трактор станциязы, райүлетпүр комбинады, типография, АТК болгаш өске-даа бүдүрүлге, культура албан черлери бар. Яслиниң, уруглар шөлдериниң талазы-биле негелде ол хоорайда улуг болуру билдингир. Ындыг турбуже 160 муң рубль чарыгдаары көрдүнген уруглар садының тудуун мынчага доозуп чадаан, ийи чыл дургузунда ол хөренгиниң үгле 50 хуузу ажыглатынган, удуртулганың кошкаандан амгы үеде тудугнуң ажылы ала-чаягаарлаашкында кирген.

Уруглар албан черлерин калбартыр, тудуг планың шевергин боттандырар чорук күрүнеиниң чугула херээ болурун билир ужурлуг. Бүдүрүлге, албан черлериниң чамдык удуртукчулары ол айтырыгны ийиги, өскээ ханазын өүрүп турары шын эвес. Херээженнерниң күш-ажылы колдаан дааранылга болгаш аъш-чем комбинаттары ышкаш бүдүрүлгелерге иелериниң болгаш уругларның деритинген тускай өрээлдерин организастап, негетинзе аңаа столоваяларны, баналарны тургузары чугула.

Кылдынып турар хөй аал ишти чурттаар улуг тудугларга азы элээн каш бажыңнарга оларның ниити чурумну хажыдар чорукту моон соңгаар болдурбас херек.

Көдээ чону көшкүн байдалдан сууржуң амыдыралче шилчип турар, мал болгаш чер ажылында механизастаашкын калбарбаан бистиң областың, ылаңгыя амгы үезинде колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдеринге уруглар садтарының болгаш яслилериниң чугулазы кайгамчык улуг. Тудугга хереглээр материалдар четчир, ону кылырынга тудугжу бригадалар колхоз бүрүзүнде бар, ол талазы-биле хөренгини күрүнеден харам чокка берип турунда областың колхозтарының хөй нуруузу мынчага ясли чок болуп турары база-ла ажыл-агыйжы эвес удуртулганың фактызы болур.

Бо чылын областың колхозтарынга 34 яслилер тудары көрдүнген, чылдың баштайгы чартыы эрткен, а кылдынган ясли үгле 2. Күш болгаш чарыгдал улуг негетинмес, байлак тудуг ыяжының ортузунда Тожу район безин чаңгыс-даа ясли чок. Тес-Хем районда ясли база чок, Самагалдай суурда сөптетинип турар эрги бажың ам-даа доозулбаан, Калинин аттыг колхоз бо чылын чаа ясли тудуп алган болза-даа, оозун четче дерип ап чадаан. Улуг-Хем районда ажылдап турган уруглар яслизин дүжүргеш, ооң бажынын чурттаргада, а орун болгаш өске-даа дериг ыяштарын парник оңгарларында ажыглаан чорук канчап-даа таарышпас.

Колхозта херээженнер улуг күш болур, оларны хөй-ниитиниң, ылаңгыя артель бүдүрүлгезиниң ажылынга бүрүн киириштирер, бичии уруглары кадыкшылдыг шын кижизидип өстүрер херек. Ол сорулганы боттандырарынга уруглар албан черлериниң четкизин калбартыр, колхоз бүрүзү таарымчалыг эки деритинген яслилерлиг турары чугула. Ясли чогундан 1953 көдээ ажылагый чылында Сүт-Хөл районда Калинин аттыг колхозтан 175 кижи күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээн. Бай-Тайга районда «Дөн-Терек» колхозтан 78 кижи артель бүдүрүлгезиниң кандыг-даа ажылынга киришпээн болган. Ындыг чижектерни кайы-даа районнардан көргүзүп болур.

Ажылдап турар херээженнериниң бүтү уруглариын хандырар ясли, уруглар шөлдериниң четкизин чоокку ийи—үш чылдарда тургузар сорулганы боттандырары дээш демисежир, тудуг организацияларының ажылын эжижидер. Садыг черлери дериглерни, ойнаарактарны болгаш яслилерге негетинер өске-даа үүлдерни магазиннерге үндүрериң организастаар херек. Бо чугула ажылдың удуртулгазын партияның район комитеттери болгаш райкүүскомнар холга алган турар ужурлуг.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Москва, Ленинград болгаш өске-даа хоорайларның школаларынга кады өөредилгени чорударының дугайында

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаатканы болза:

1. Өөреникчилерниң ада-иелериниң күзелин болгаш школа башкыларының саналын барымдаалааш, 1954—1955 өөредилге чылындан эгелээш, Москваның, Ленинградтың болгаш өске-даа хоорайларның школаларынга оолдарның болгаш уругларның кады өөредилгезин чорудар.

Әрлер болгаш херээженнер школаларының өөреникчилериниң кады өөредилгезин I—IX класстарга чорудар. Ам болур өөредилге чылында оңгу класстарга кады өөредилгени чорутпас.

2. Кады өөредилгени чорутканы-биле холбаштыр эргежок чугула хемчегларни алырын база улус өөредилгезиниң органнарынга дуза көргүзерин эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, а ол ышкаш крайларның болгаш областарның күүскомнарынга хүлээдир.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. М. Маленковтуң Финляндияның даштыкы херектериниң министри Урхо Кекконенни хүлээп алганы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. М. Маленков июль 19-та Финляндияның даштыкы херектер министри Урхо Кекконенни хүлээп алган.

Хүлээп алыышкынга ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы А. Я. Вышинский олурушкан.

Москвага күш-культураның Бүгү-эвилел парады

Күш-культуржунуң Бүгү-эвилел хүнү—чалыы назының, күштүг болгаш кадыкшылдың байырлалы. Ол хүн бүгү чурттуң стадионнарынга, спорт шөлдеринге, суг станцияларынга миллион-миллион аныяк оолдар, кыстар күш-культура болгаш спорт талазы-биле боттарының чедиишкиннерин көргүскеннер.

Июль 18-тиң спортчу байырлалы Москвага магалыг чаагай болган. «Динамонуң» төп стадионунга күш-культуржуларның Бүгү-эвилел парады болган. Ол байырлыг чыскаалга бүгү-ле эвилелдешкен республикаларның болгаш эки-тура спорт ниитилелдериниң төлээлекчилери —30 муң ажыг спортсменнер киришкеннер.

Хүндүскүнүң 12 шакта индирже күрүнеиң болгаш хөй-ниитиниң ажылдакчылары, бүдүрүлгениң чаартыкчылары, эртемниң, литератураның, уран-чүүлдүң ажылдакчылары, чепсектиг күштериң генералдары болгаш офицерлери үнүпкеннер. Дипломаттыг төлээ черлериниң кежигүннери база киришкен. Совет спортсменнериниң байырлалынга даштыкы чурттарның төлээлери, Демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязының, студентилериниң улустар аразының эвилелиниң төлээлери, улустар аразының спортчу каттыжыышкыннарының удуртукчулары четкилеп келгилээн.

Чазак ложазынга эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Н. Н. Шаталин база Германияның Демократтыг Республиказының президентизи Вильгельм Пик болгаш ГЧСП ТК-ның бир дугаар секретары, ГДР-ниң премьер-министриниң орадакчызы Вальтер Ульбрихт олар көстүп келирге спортсменнер болгаш көрүкчүлер изиибиле уткааннар.

«Шупту дыңнаңар!» дээн медээ байырлал шинчи киир каастап каан стадионнуң кырынга чаңгыланы берген. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында күш-культура болгаш спорт талазы-биле комитеттиң даргазы Н. Н. Романов, ВЛКСМ ТК-ның секретары А. Н. Шелепин болгаш ВЦСПС-тиң секретары А. И. Шевченко олар шөлге үнүп келгеннер. Парад командылакчызының рапорттуң хүлээп алганнар. Эш Романов спортсменнер-биле мендилешкеш, күш-культуржунуң Бүгү-эвилел хүнүң таварыштыр оларга байыр чедирип чүве чугаалаан.

Совет Эвилелиниң Күрүне гимнизиниң аялгазы улуг-чаагай кылдыр чаңгыланып турган.

Парадтың эгелээринге шупту белен. Командылаашкыннар чаңгыланып үнген. Канчаар-даа аажок улуг каттышкан оркестр маршты чирт кылган болгаш күш-культуржуларның колонналары шимчеп чорупкан. Парад—байырлалга кайгамчыктыг көргүзүг.

Индирде өөрүшкүлүг адыш часкаашкыны болган. Ол болза, делегейниң, Европаның болгаш Совет Эвилелиниң чемпионнарының база рекордсменнериниң улустар аразының дыка хөй маргылдааларының тиилекчилериниң көргүскени олдур.

Россий Федерациязының, Украинаның, Белоруссияның, Узбекстанның, Казахстанның, Грузияның, Азербайджанның, Литваның, Молдавияның, Латвияның, Киргизияның, Таджикстанның, Армениянның, Туркмениянның, Эстонияның, Карел-Фин ССР-ниң күш-культуржуларының чаңгыс эптиг күүлүг бүлези дилиндек орук-биле эрттип турган. Найыслалдың марштап эрттип турган аныяк пионерлерин көрүкчүлер чылыыбиле уткааннар. Ак хөйленнерлиг болгаш кофточкаларлыг ,кызыл галстуктарлыг аянныг кылдыр кетинип, дески кылдыр чыскаалып алган уруглар улуг кижилерден тудак чок. Пионерлериниң соонда профэвилелдериниң спортчу ниитилелдериниң күш культуржулары, көдээ күш-культуржуларның «Спартак» база «Динамо» ниитилелдериниң каттышкан колонналары чорупканнар. Кылашты Совет Армияның спортсменнери доосканнар.

Бут бөмбүүнүң шөлү үгле каш минута иштинде куруг турган. Ынналза-даа чуга ыяштар-биле кылган паровозтуң болгаш элээн каш вагоннарның поездизи чөөн талакы индир дужундан көстүп келген. Ол болза, байырның эң-не аныяк киржикчилери—пионерлериниң «чедип келгени» ол-дур.

Бөле шарыгылап каан чечектер туткан бөлүк оолдар болгаш уруглар шөлду таварты маңнажып чорупканкар. Бичии уруглар чазак ложазынче үнгеш, он-он муң көрүкчүлериниң адыш часкаашкынының адаабиле чечектерни партияның болгаш чазактың удуртукчуларынга тудусканнар.

А ол үеде стадионнуң шөлү ёзулуг пионер лагери болу берген. Майгыннарны какылапкан, бүдүн спортчу хоорайжыгаш турупкан. Фонтанның он-он мөңгүннелчек атыгыышкыннары чаштап үнүп тургулаан. Ногаан хевис кырынга муң ажыг аныяк спортсменнер аас-кежиктиг совет уругларның канчаар дыштанып, ойнап, хөглеп турарын көргүскеннер.

Карел-Фин ССР-ниң күш-культуржулары боттарының мергежилин көргүскеннер. Шөлдүң ортузунга гимнастыг шимчээшкиннериниң көргүзүү эгелээн. Оларның таарыштынганын, тодаргайын чүү дээр. Он-он спортсменнер шимчээшкин бүрүзүн чаңгыс кижи дег күүсеп турганнар.

Эстон ССР-ниң төлээлекчилеринге көрүкчүлер өөрүп адыш-часкап турганнар. Күш-культуржулар көргүзүүн «Делегейге тайбын» деп бижиишкинни чыскаалдыр тургаш кылыры-биле доосканнар.

Латвияның эриктерин ак-көк Балтий далай чуп ыдар. Рига мугулдурнуң, терең суглуг Даугованың делгемнеринге үүс-үүс яхталар эштип чоруп турарлар. Ынчаңгаш Латвияның күш-культуржулары боттарының көргүзүглеринге нарын гимнастыг шимчээшкиннерни эжикчилериниң, эштикчилериниң шимчээшкиннери-биле дөмейлештир кылганнар.

ССРЭ-ниң кубогунуң эдилекчилери—литва баскетболчулар чаагай алдарны ажыглап турарлар. Литва күш-культуржулар көргүзүглерин бодунуң чонунуң ынак оюну — баскетболга тураскаатканнар. Кажан шөлдүң төвүнге чечектериниң канчаар-даа аажок улуг арыгы көстүп келирге олче ак болгаш кызыл бөмбүктер ужуга бергеннер, ол болза, республикада баскетболдуң массалыын көргүскен ышкаш болуп турар.

Армениянның, Азербайджанның болгаш Грузияның төлээлекчилериниң программаларынга ёзулуг уранчүүл, солун бодал кылыышкыннары хөй болган. Дыштанылганың шактарында хоорайга-даа, көдээге-даа ойнап турары, улустуң аялгаларының тааланнының танцыларының элементилерин Закавказье республикаларының аныяктары Москва стадионунга чедирип келгеннер. Армения бодунуң эң дээре гимнасчыларын чоруткан. Олар шөлче үнмүшаан, сула шимчээшкинни бүгү колонназы-биле күүсеткеннер. Мурнуку талакы индирниң чанынга нефть адаштарының хевирлери көстүп келгилээн. Азербайджан аялга дыңналган. Азербайджанның күш-культуржулары холушкак сула шимчээшкинни—дүрген «зарядканы» кылганнар. Үүзүн-баазын өңнүг кожааларлыг уруглар чиик, хостуг шимченип турганнар. Республикаларның тускай хевирлиг маргылдаазынга Грузияның аныяктары онзаланып үнгеннер. Ынчангаш оларны көрүкчүлер магадап, оларга үр диңмиттиг адыш часкап турганнар.

Молдавияның күш-культуржулары виноград будуктары-биле шыптынган бажыңчыаштардан үне маңнажып кээп турганнар. Холушкак сула шимчээшкиннер виноград сыптары туткан кыстарның көргүзүү-биле солушкан. Аныяктарның национал хептер кеткен ниити ыраажылары «Молдавенясканы» соруктуг күүсеткеннер.

Казах ССР-ниң кызыл болгаш көк пөстерден кылган тугу шөлдүң төвүнде хөлбекейнип кел чораан. Ону Казахстанның үүс-үүс күш-культуржулары тудуп алган чорааннар. Кыска бөлдүнүүшкүн соонда ол тук: «64.00000 гектар кур болгаш курукан черлерни ажыглалга киирээлиңер» деп бижээн аажок улуг транспорт болу бээр.

Киришкеннер стадионга Таджикстанның, Узбекстанның болгаш Киргизияның күш-культуржуларының күүсеткен эвээш эвес солун үүлдерин көргеннер.

«Күш-ажыд курлавырлары» деп эки-турачы спорт ниитилелиниң чиңгир ак-көк туктары мурнуу талакы индирни тургаар улажы берген. Чурттуң ажылчын аңгызының аныяк салгакчыларының төлээлекчилери бут бөмбүүнүң шөлүн долдурбушаан, чыскаалыпканнар. Оларның шынган-эттери күштүг болгаш кадык-шыырак. Муң-муң холдарны чайыпкан. Күш-культуржуларның баштарының кырынга мөңгүн чайынналы берген. Аныяк оолдар, кыстар каң ленталар-биле сула шимчээшкиннерни кончуг тодаргай күүсеткеннер. Ак-ак боксер хол хаптарлыг ийи муң хире аныяк оолдар шөлче үне маңнажып келгеннер. Олар боксерларның чадыылгазының болгаш оюнуңн хевирлерин көргүскеннер. Ап чоруурунга таарыштырган он-он рингилерге көргүзүлге шашкылажыышкыннары болгулаан.

Чурттуң ийи эң улуг спорт дээди өөредилге черлериниң—күш-культураның Ленинградта Лестафт аттыг институдунуң болгаш күш-культураның Сталин аттыг Төп институдунуң студентилериниң көргүзүглери чараш болган. Спортчу аныяктарның келир үеде кижизидикчилери — дээди өөредилге черлериниң, спорт ниитилелдериниң башкылары болгаш тренерлери массалыг сула гимнастыг шимчээшкиннерге, снарядка, ажылдарга шылгарангай техниканы көргүскеннер.

Рупорлардан вальс аялгага кутулуп турган. Ол улам-на киткей берген. Эң-не солун көргүзүглериниң бирээзи эгелээн. Шөлгө барык-ла 3 муң студентилер үнүп келгеннер. Ногаан шөл канчаар-даа аажок улуг чечек болу бээр. Урулгарның кылып турары частып турар розалар, лилалар болгаш өске-даа чечектер ышкаш кылдыр сагындырар. Студентилер гимнастыг сула шимчээшкиннерни тускай таарыштыр чогааткаш, тутунар үүлдерни база эгиннээштерни солуп турар. 140 снарядтарга кылып көргүскеннер. Спортсменнер шөлден ыр-шоорлуг үнүп чоруп турганнар.

Белоруссияның күш-культуржулары хадыңныг арыг кыдыындан чүгүржүп кээп турган ышкаш кылдыр сагындырар. Күш-ажыл кылганын көргүскен сула шимчээшкиннерни олар чоруп ора-ла күүсеткеннер. Илби-шидилепкен чүве дег, стадионнуң ортузунга элдеп хевирлиг пирамида тыптып кээр. Ооң хевири үзүктел чок солутунуп, каас-чаражы кайгамчыктыг дириг чуруктар тургустунуп турар.

Профэвилелдериниң спортчу ниитилелдериниң күш-культуржуларының көргүзүү эң-не массалыг болган. Дөрт муң аныяк эр, херээжен ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар стадионче үнүпкеннер. Кажан спортсменнер хүнге болгаш хүлерлерни берген холдарын шөлдүң ортузунга көдүрүптерге, алдынналчак тараа хатка ынай бээр чайганып эгелээр; бышкан кызылтастың ортузунга: «Күш-ажылга — алдар» йөрээл көстүп кээр.

Россий Федерациязының болгаш Украинаның күш-культуржуларының көргүзүглери байлак болгаш утка-шынарлыг болган. Бистиң чуртувустың улустарының бузулбас найыралының талазы маңаа тодаргай көргүстүнген.

Украин күш-культуржулар үнүп келирге, ногаан хевиске «300 чыл» дээн бижимел, УССР-ниң база РСФСР-ниң туктары тодаргай көстүп келген. Украинаның Россия-биле катап каттышканының алдарлыг 300 чыл оюн бистиң чуртувус чоокта чаа, бүгү совет улустарның найыралының улуг байырлалы кылдыр демдеглеп эрттирген.

Украин улустуң ырлары стадионнуң кырынга чаңгыланып турган. Спортсменнер холушкак сула шимчээшкинни көргүскеннер. Стадионнуң шөлү гимнас залы болуп чаартына берген. Чурттуң болгаш Украина республиканың эң дээре гимнасчылары бедик спортчу мергежилин туттунар дээрбектерге, карабугаларга, колдуктааштарга, аъттарга кылып көргүскеннер.

Түннелинде пирамида кылдыр чыскаалдыр турупканнар. Украинаның Россия-биле катап каттыцканының 300 чыл оюн таварыштыр Украин ССР-ниң шаңнатканы Ленин ордени ооң бедик кырында алдынбиле чайынналып турган.

Украин күш-культуржуларга көрүкчүлерниң бараалгаткан адыш часкаашкыны читкелекте-ле, мурнуу талакы индирниң чанынга Россий Федерациязының спортсменниериниң колонналары чыскаалдыр турупкан. Олар янзы-бүрү снарядтарга ажылдың кайгамчыктыг техниказын көргүскеннер. Эр кижилериниң сула шимчээшкин күүседип чорааны үүс-үүс чиик металл чадалар бедик хана болуп тургулаан. Ол дээрге — бойдусту чаартыр, Волгада, Ангарада, Иртышта күүлүг гидроэлектростанцияларын тургузуп турар совет улустуң чогаадыкчы тургузулгалыг күш-ажылын алдаржыткан плотина-дыр. Дөрт шлюзтар ажыттына бээрге оортан дээрбектер туткулаан үүс-үүс спортсмен кыстар ак-көк агыышкыны-биле кутулуп үнгеннер.

Шуптузу төвүнге чыглып келгеннер. Үзүн-баазын өңнүг кескинди пөстер туткан холдарның эптиг чайыышкыны. Ынчаар орта оларның баштарының кырынга ат тайбының, күш-ажылдың символунуң, Совет Эвилелиниң сүлде демдээниң хевири дараалаштыр көстүгүлеп келген.

Эвилелдешкен республикаларның күш-культуржуларының колонналары шөлче база катап үнүпкеннер. Олар ССРЭ-ниң сүлде демдээниң ийи талазынга тургулапканнар. «Кеззеде кады»—деп, долу уткалыг сөстер көстүп келген.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың чедирген байырлары чаңгыланып турган. Спортчу төлээлер бүрүзүнден кыстар канчаар-даа аажок улуг бодал чечектерни партияның болгаш чазактың удуртукчуларынга алпарып тутканнар. Стадионга күүлүг «Ура!» диңмиреп үнген. Парадтың киржикчилери оркестриниң киржилгези-биле Совет Эвилелиниң гимнизин күүсеткеннер.

Күш-культура парадының үеинде эң дээре гимнасчыларның, чиик атлетчилериниң, штангисчилериниң болгаш хүрешчилериниң көргүзүглери база болгулаан. (СЭТА).

ОБЛАСТЫН СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДА

ЧЫРЫК-БУЛУҢ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артели июль 15-ке чедир 52 гектарның сигенин кезип, 1002 центнер силосту салган. Сиген кезилдезинде машинистерден эштер Хавалдай, Оолак олар хүнде 3,5 гектарны кестирер нормалыг тургаш 4,25 гектар чедир, эш Ары хүнде силос кезип салырын 150 хуу чедирип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турар.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОНДА

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели сиген белеткээр ажылды тараа ажаап алышкынының бетинде доозар дээш сиген кезилдезинче аъттың 5 машиналарлыг, 25 хол кадыырларлыг 40 кижини киирген. Олар баштайгы хүннерде 5 тонна силосту салбышаан, 8 тонна хөпээнни бөлүп, 1 сараатты тургускан. «Сталинчы орук» колхоз июль 15-ке чедир 106 гектарның сигенин кестирип бөлген.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОНДА

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районуң Сталин аттыг, Молотов аттыг, «Тиилелге» колхозтары июль 8-тен 15-ке чедир 189 гектарны кестирип, оон 50 тоннаны сараттап, 149 тоннаны силостап салган. Ында 253 кижи сигенни боду чоруп кестирер 5 машиналарлыг, 30 хол кадыырларлыг, аъттың сиген кезер 9 машиналарлыг ажылдап турар.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОНДА

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Бистиң корр.). Барыын-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхоз дүжүт алырының бетинде малга чем белеткээрин дүрген доозар дээш 170 колхозчуларны 3 бригада кылдыр үскеш, сиген кезилдезинче киирген. Ында 90 ажыг хол кадыырлары, аъттың 3 сиген кезер машиналары база 2 тракторлар ажылдап турар. Сиген кезилдезинде эш Чүдүкпениң болгаш Керээниң бригадалары эки ажылдап, июль 15-ке чедир 128 гектарны кестирген, база 5 сараатты тургуспушаан, 49 гектарның сигенин силостап салган.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партия чырыдыышкынының системазында өөредилге чылының эрткени болгаш моон ыңайгы сорулгалар

Партия чырыдыышкынының системазында 1953—1954 өөредилге чылы доозулган. Өөредилге чылының төнчүзүнде 390 бөлгүмнерге болгаш политшколаларга, СЭКП Кызыл хооркомунуң чанында марксизм-ленинизмниң кежээки университединге болгаш партияның кежээки школаларынга түннел кичээлдер, экзаменнер болуп эрткилээн. Аңаа 8200 ажыг дыңнакчылар, ооң иштинде 4900 коммунистер киришкен.

Экзаменнер болгаш түннел кичээлдер дыңнакчыларның ханы билиглиин, коммунистиг партияның төөгүзүн болгаш теориязын өөрениринге оларның улуг сонуургалдын көргүскен. Каа-Хем районда эш Тюнинге, Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазында эш Прудниковка, Тожу районда эш Доржуга, Тес-Хем районда эш Далаага, Сүт-Хөл районда эштер Лопсан, Биче-оол оларга удурткан СЭКП төөгүзүн өөренир бидиткен болгаш кол ховириниң бөлгүмнери, Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхозта политшкола болгаш Тожу районда эш Евлаевка удурткан И. В. Сталинның допчу намдарын өөренир бөлгүмнер болгаш политшколалар өөредилгениң программныг материалдарын чедиишкинниг доозуп, дыңнакчыларга быжыг билиглерни бергенин түннел кичээлдер көргүскен.

СЭКП хооркомунуң чанында марксизм-ленинизмниң кежээки университединиң дыңнакчылары төөгүнүң, политэкономияның, философияның айтырыгларынга, Тес-Хем районда партияның кежээки школазының дыңнакчылары төөгүнүң болгаш агро-зоотехниканың айтырыгларынга быжыг билиглерни алганнар.

1953—1954 өөредилге чылында дыңнакчылар СЭКП-ниң 50 чыл болганының дугайында СЭКП ТК-ның тезизин, ССРЭ-ниң Дээди Совединин V сессиязының болгаш СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң материалдарын өөренип турганнар. Партия чырыдыышкынының дыңнакчылары чогаадыкчы ёзу-биле бүдүрүлге черлериниң, колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-териң амыдыралынга холбаштырарынга, бистиң партиявыстың иштики болгаш даштыкы политиказын шиңгээдип алырынга пропагандистер элээн ажылдарны кылган.

Партия чырыдыышкынының системазынга турган четпестерни СЭКП ТК илереткен болгай. Ынчангаш ол четпестерни болгаш частырыгларны чайладыр дээш областың партия организациязы хемчегларни алган.

Коммунистерниң болгаш бистиң бүгү кадрларывыстың хууда сонуургалдары, оларның теоретиктиг негелделери чок турда-ла, оларны школаларга, бөлгүмнерге киир санаар шын эвес практиканың түннелинде тургустунган амыдыралчы эвес, ажылдаар аргазы чок 60 ажыг бөлгүмнер болгаш политшколалар эде тургустунган. 1600 дыңнакчылар бот-кичээл-биле марксизм-ленинизмниң теориязын боттары өөрени бергеннер. Ынчалза-даа бистиң коммунистеривистиң болгаш интеллигенциявыстың боттарының политиктиг билиин бедидер дээш улам өзүп турар сонуургалынга дүүштүр оларның өөредилгезин организастаарының болгаш удурт-турунуң херээнде частырыглар тургулаан. Чамдык черлерге сан сүрүп, «чүс хуу хаара тудар» дээш коммунистерниң өөредилгезинге эки-тура барымдаалаар принципти үреп турганындан дыңнакчыларның кичээлге кээп турары болгаш активчи чоруу кошкак бооп, школаларга, бөлгүмнерге кичээлдер удаа-дараа үстүп турган.

СЭКП Кызыл, Эрзин, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик райкомнары коммунистериң өөредилгезин бистиң партиявыстың негелдезинге чедир көдүрүп шыдаваннар.

Өөредилге системазында частырыгларны эдер дээш кичээнгейлиг болурунуң орнунга, аңаа удуртулганы кошкатканындан хөй бөлгүмнер, школалар ажылын ала-чаягаар үскен. Барыын-Хемчик районга өөредилге чылының ийиги чартыында элээн үениң иштинде барык бүгү хевирлерге өөредилге соксаан турган. СЭКП Сүт-Хөл райкому өөредилгениң эки-тура барымдаалаар принцивин үреп турар частырыгларны эдериниң, дээди өөредилге черлериниң заочниктерин, мурнунда марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренип эрткен кижилерни оларның дилег билдириишкиннери турдала бөлгүмнерге өөредилгениң төнчүзүнге чедир хаара тудуп келген. Болдунган частырыгларны чогуур өйшаанда эдип ап шыдаваан партия организацияларынга келир чаа өөредилге чылында коммунистерниң өөредилгезин организастаарынга улуг нарын ажыл негетинер апаары чугаажок.

Өөредилгениң эки-тура барымдаалаар принциви бот-өөредилгелиглерниң составын өстүрген. Мурнунда партия төөгүзүнүң допчу курзун өөренип дооскан дыңнакчылар ам төөгүнүң аңгы-аңгы проблемаларынга боттарының билиин быжыглаар сонуургалдыы улгаткан. Ол коммунистериң политиктиг бот-өөредилгези чаа өөредилге чылында база бир кол харыысалгалыг звено болурун херечилеп турар. Партия комитеттериниң библиотекалары, ооң штаттан дашкаар лекторлары эрги ёзугаар ажылдап болбазын практика негеп турар. Ындыг турбуже, бо чугула херек Бай-Тайга, Тес-Хем, Сүт-Хөл районнарда чедир үнелетинмейн турар. Партияның теориязын болгаш төөгүзүн боттары өөренип турарларга дузалаар, оларның өөредилгезин организастаар хемчеглер алдынмайн келген. Оларга лекция номчулгалары, консультациялар, беседалар кызыы организастатынып турган. СЭКП райкомнарының чамдык консультантылары партийжи даалгаларны багай күүседип турган. Партияның Бай-Тайга райкомунуң секретарылары эштер Доржу, Пахабов олар райкомнуң консультантылары болгаш илеткелчилери болуп турарлар. Ынчалза-даа эрткен өөредилге чылының дургузунда бот-өөредилгелиглерге чаңгыс-даа лекция, консультациялар кылбаваннар. Ындыг чижектер өске-даа районнарда бары чугаажок.

Эрткен өөредилге чылында бир четпес үве болза, областың чаңгыс-даа районунда партия, совет активтеринге теоретиктиг семинарларның организастатынмааны болур. Өөредилгениң бо чугула хевирин партия комитеттериниң чанынга чаа өөредилге чылында организастаары чугула.

Партия чырыдыышкынында кол кижи пропагандист болуру билдингир. Партия пропагандазының шынары, номчутунуп турар лекцияларның бедик идейлиг болуру пропагандистерден, лекторлардан шуут хамааржыр. Ынчалза-даа бо чугула херекче ам-даа эвээш кичээнгей салдынышаан турар. СЭКП-ниң Эрзин райкому ол ажылды барык-ла үскен. Пропагандистериниң семинарының удуртукчузу эш Елизарев ону удуртур туржук, харын боду чаңгыс-даа семинарга киришпээн. Партия комитеттери болгаш эге организациялар пропагандистериниң отчёдун кончуг ховар дыңнап турарлар. Партия пропагандазының ажылын эки-жидериниң база бир аргазы болур пропаганда ажылының мурнакчы дуржулгазын нептередир ажыл багай тургустунган. Бо талазы-биле область болгаш районнар солуннары партия организацияларынга четпес дузалажып турар.

Чаа өөредилге чылынга белеткелге, баштайгы эәлчегде-ле, бөлгүм, школа бүрүзүнүң пропагандизин шын шилип алыры, оларның чайгы белеткелинге дузалаары, чугула айтырыг болур. Партияның чамдык район комитеттери бо талазы-биле кошкак кичээнгей салып турар. СЭКП-ниң Барыын-Хемчик, Танды, Эрзин райкомнары пропагандистериниң чайгы курзунче баарларны четче чорутпаваннар. Сүт-Хөл, Бин-Хем, Тес-Хем районнарындан пропагандистер чугле район төвүнден келгеннер. Моон алгаш көөрге, районнарда пропагандистери шилип алыр ажыл ам-даа четче доозулбаанын херечилеп турар.

Коммунистериниң марксисчи-ленинчи өөредилгезин организастаары, удуртуру болгаш контрольдаары партия организацияларының устав ёзугаар хүлээлгези болур. Бо айтырыгны партия комитеттериниң бюроларынга, эге организацияларның бүгү кежигүннериниң хуралдарынга кончуг ховар чугаалажып турарын өөредилге түннели көргүскен. СЭКП-ниң Бай-Тайга, Чаа-Хөл, Барыын-Хемчик райкомнары марксисчи-ленинчи пропаганда дугайында айтырыгны чугле өөредилге чылының эгезинде чаңгыс-чаңгыс катап чугаалашканнар. Чамдык партия комитеттери партия пропагандазының айтырыын ниити районнуу-биле көргеш, ооң тус-тус адырларында байдалдарны ханы өөренип көрбейн турар. СЭКП-ниң Бин-Хем райкомунуң бюрозунга, пленумунга эрткен өөредилге чылында бо айтырыгны 3 катап чугаалашкан болза-даа, партия эге организацияларында өөредилгениң аңгы-аңгы хевирлеринде байдалды чугаалашпаан.

Марксисчи-ленинчи өөредилгени организастап турарында бир кол четпес чүве болза, теоретиктиг айтырыгларны колхозтарның, МТС-териң, бүдүрүлге черлериниң экономиктиг байдалынга дүүштүр чорутпайн турары болур.

Партия комитеттериниң болгаш эге организацияларының амгы чугула сорулгазы болза, эрткен өөредилге чылында турган четпестерни болгаш частырыгларны чайладыр дээш тодаргай хемчеглерни алыры, өөредилгени тус-тус хевирлер бүрүзүнүң өөредилге түннелдериниң шын анализти кылып, аңаа үндезилээш, чаа өөредилге чылынга четчелээшкинни амдыгаештан эгелээри болур.

Келир чаа өөредилге чылында белгүмнериниң болгаш политшколаларның дыңнакчы составын четчелеп турар үеде коммунистериниң бот-сонуургалын, оларның дилеглерин ханы өөренип көөр, оларның марксисчи-ленинчи эртемни шиңгээдип алырынга бүгү таарымчалыг байдалдарны тургузары чугула үүл болур.

О. СИРИН-ООЛ,
СЭКП обкомунуң инструктору.

Малчыннар ортузунда агитас-массалыг ажылдар

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» көдээ ажыл-агый артелиниң партия организациязы мал ажылының хөгжүлдези дээш демиселге колхозчу малчыннарның күүнүн багай эвес мобилизастап турар.

Ол колхозтуң малчыннары «Тиилелге» колхозтуң малчыннарын чарышка кыйгырган. Социалистиг хүлээлгелериниң күүселдези дээш агитация ажылын агитколлектив калбарткан. Малчыннар ортузунда ам 5 агитаторлар ажылдап турар. Олар чыл эгезинден бээр малчыннарның чөвүлел хуралдарын 5 удаа кылып, аңаа чарыштың күүселдезиниң түннелин болгаш эәлчеглиг сорулгаларны чугаалажырын организастап келгеннер.

Колхозта мурнакчы малчыннарның ажылының дуржулгазын бүгү малчыннарга нептередири агитаторларның хүндүлүг хүлээлгези болур. Партия организациязы ол дугайында тодаргай даалгаларны агитаторларга берип келген. Агитация ажылын чорудар партийжи даалганы эштер Намзырай, Маадыр, Камай олар үлегерлиг күүседип, боттарынга быжыглаан малчыннарга беседаларны хүн-бүрү кылып берип келгеннер.

Мурнакчы малчыннарны хөйү-биле адап болур. Донгак Дарыймаа ам 5 чыл дургузунда хой кадарып келген. Эрткен чылын ол 176 хойдан 212 хураганны алган, оларны бүрүнү-биле доруктуруп өстүргеш, 6 хураган-биле шаңнаткан. Бо чылын төрүтүнген 257 хураганнарны чидириг чокка ажаап алган. Оон ыңай Салчак Хүргүл бо чылын 221 хойдан 235 хураганны, Байыржы 190 өшкүден 190 анайны, Кочаа бүгү төрүтүнген 41 кулуннарны алганнар. Колхоз ниитизи-биле 97 инектериниң бүгү бызааларын чидириг чокка өстүрүп алган. Колхозтуң баштаар чери бүгү колхозчуларының ниити хуралының шиитпирин ёзугаар малдың баш санын өстүрериниң планын ажыр күүсеткен малчыннарны тустус шаңнаан.

Мал чеми белеткээринге болгаш малдың кажааларын немей тударынга база септээринге малчыннар боттары идепкейлиг киржирин хүлээнип турарлар. Олар бо чылын херек кырында хойнуң 3 кажаларының, бызааның бир кажаазының ыяжын белеткээннер, хойнуң 2 кажааларын туткан, бызааның бир кажаазының ыяжын тудуг шөлүнче сөөртүп турарлар.

Амгы үеде бүгү малдарны чайлагладып үндүрген. Ооң мурнуу чарыында кышкы турлагларда кажааларның септелгезин чоруткан. Хойларның дүгүн кыргаан. Колхоз бо чылын хой бүрүзүнден ортумаа-биле 1,9 килограмм дүктү алган. Шээр малдың чуулдазын организастаан.

Малчын бүрүзү 10—15 топна чедир сиген белеткээрин хүлээнгеш, ам сиген ажаап алыышкынынга база киржип турарлар.

С. ШИРАП.

ССРЭ-НИҢ УЛУСТАРЫНЫҢ АКЫ-ДУҢМА ӨГ-БҮЛЕЗИНДЕ

Совет Удмуртияның чедиишкиннери

Бо чылдың күзүнде Удмурт Автономнуг Совет Социалистиг Республиканың тургустунган хүнүнден бээр үжен дөрт чыл болур. Ол болза, Совет Эвилелиниң улустарының чаңгыс эптиг, бузулбас өг-бүлезинде чаа социалистиг нация болур удмурт улустуң чаагайжыдыр төрүтүнгениниң болгаш чечектелиишкининиң чылдары болган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга чедир Удмуртия кандыг турганыл? Революсчу ажылчыннарны болгаш интеллигентилерни хаанныг чазактың шөлүп турганы мунгаш булуң болгай. Аңаа үлетпүр кошкак сайзыраан турган. Көдээ ажыл-агый ядарангай турган. Хоорайларга капиталистиг, көдээге бүрүн эргелиг помещиктер биле кулактар ажылчы массалардан сөөлгү шинээни соруп ап турганнар. Удмурт улус ашка, түрегделге, човулакга чыгаткан турган.

Россияның улустарын капиталистиг болгаш помещик дарлалдан хостаан Октябрьның Улуг революциязы удмурт улуска хосталганы чедирип берген болгаш чырыкче, аас-кежикче баар орукту ооң мурнунга ажыдып берген. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, улуг орус улустуң болгаш ССРЭ-ниң өске-даа улустарының дузаламчызы-биле Удмуртияның ажылчы чоннары экономиктиг, политиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдеге кайгамчык улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Бөгүнгү Удмуртия сайзырангай үлетпүрлүг болгаш механизастаан улуг көдээ ажыл-агыйлыг чечектелип турар социалистиг республикадыр. Чүгле бирги беш чылда чыскаалче 224 үлетпүр бүдүрүлгелерин киирген. Совет эрге-чагырганың чылдарында үлетпүрүнүң ниити продукциязын бүдүрери революция мурнундаазындан дөртен ажыг катап улгаткан.

Төрээн чуртка Удмуртия бедик шынарлыг каңны болгаш прокатты, станоктарны болгаш механизмнерни, электри-биле хөделир хирээлерни болгаш нефть дериглерин, алгы идээлээр экстрактыларны болгаш шилди, перфораторларны болгаш орук механизмнерин, пилорамаларны болгаш локомобильдерни, ыяштан болгаш металлдан бүткен кылыгларны, мебель болгаш саваны, хеп болгаш дааранныг кылыгларны берип турар. Совет Эвилелиниң бүгү булуңнарынга «Иж—52» деп маркалыг мотоциклдерни, Ижевскийниң радиоларын болгаш радиоприёмниктерин көрүп болур. Дыка-ла хөй аңчылар-тывышчылар Ижевскиниң аңчы бооларын ажыглап турарлар.

Ыяш белеткээр үлетпүр мурнакчы адыр болу берген. Аргада бүгү ажыл механизастатынган. Ыяш кезикчилериниң болгаш сөөртүкчүлериниң аар күш-ажылын электри-биле хөделир хирээлер, дажыглаар тракторлар болгаш ыяш чүдүрер машиналар, көдүрер краннар, паровозтар, автомашиналар болгаш өскедаа техника солуп алган. Чадырлар болгаш барактар орнунга арыгда эки туткан клубтут, библиотекалыг, кинотеатрлыг болгаш радиолуг ажылчын сууржугаштарны туткулаан. Удмурт аргалардан бедик шынарлыг чудуктар Куйбышевтиң болгаш Сталинградтың ГЭС-теринче, Донбасстың болгаш Карагандының шахталарынче фабрикалар, заводтар, хоорайлар тудуунче төнмес-батпас агым-биле чоруп турар. Удмуртияның кыңгылама шивизинден музыка хеременнерин кылып турар.

Бешки беш чылда Удмуртияның үлетпүрү чаа фабрикалар болгаш заводтар-биле баяан. Ижевскиге даараныр, кондитер, макарон болгаш мебель фабрикалары, хлеб заводу, эьт комбинады тургустунар. Сарапулда даараныр болгаш иднк кылыр фабрикалар, Глазовта мебель фабриказы эде чаартынып турар. Бо беш чылда республиканың экономиказының улам ыңай сайзыралынга улуг-ла ужур-дузалыг болур Камага Воткинскиниң гидроэлектростанциязының тудуу эгелээр.

Көдээ ажыл-агыйда база-ла чаагай өскерилгелер болгулаан. Колхозчу тургузугнуң тиилээнииниң ачызы-биле Удмуртия мурнакчы техника-биле чепсегленген улуг социалистиг көдээ ажыл-агыйлыг республика болу берген. Колхозчу шөлдерни мунмуң тракторлар бөлгаш комбайннар ажылдап кылып турар. Машина-тракторнуң 91 станциялары Удмуртияның 900 ажыг колхозтарын хандырып турар. Тарылга шөлү калбарып турар, колхоз шөлдериниң дүжүттүү чыл-чылда-ла өөүп орар, ниитиниң малы көвүдээн, мал ажылының продуктулуу бедип турар. Эрткен чазын Удмуртияның колхозтары эрткен чылдарга бодааргa, тарылганы дыка эки эрттирген, 1954 чылдың бедик дүжүдүнүң быжыг үндезинин салган.

Лён ажылы көдээ ажыл-агыйның бедик орулгалыг адыры апаар. Республиканың кол техниктиг культуразы—лён тарыыр шөл чыл тудум-на калбарып турар. Чамдык колхозтар лён ажылындан хөй миллион орулгаларны ап турар. Воткинский районда «Чаа амыдырал» көдээ ажылагый артелинге эрткен чылын лён үрезининиң ортумак дүжүттүү гектардан 8,6 центнер, волокнонуу—10 центнер болган. Лён тарылгазының гектар бүрүзү-ле колхозка 25,4 муң рубль орулганы берген. «Чаа амыдырал» колхозтуң лён ажылындан ниити орулгазы 1953 чылда 1.730 муң рубль болган. Лён ажылындан бедик орулганы Болезин районнуң «Ленинниң күш-ажылы» биле Калинин аттыг, Тычас районнуң «Чаңнык», Можгин районнуң «Трактор» болгаш өске-даа хөй колхозтары ап турар.

СЭКП Төп Комитединиң сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының соонда партияның область, хоорай болгаш район комитеттери МТС-терде болгаш колхозтарда ажылдарже ийи муң хире кижини чоруткан, оларның аразында 131 инженерлер, 121 техниктер, көдээ ажыл-агыйның 1300 тускай эртемниглери бар.

Ынчалза-даа чедип алдынган чедиишкиннер бот-тогдунар чорукче чөгенчиг-даа чылдакты бербейн турар. Көдээ ажыл-агыйның продуктулуу чавыс, мал ажылынга быжыг чем суурпу тургузарында четпестерни чайлатпаан колхозтар болгаш районнар бисте ам-даа бар, ол чорук малдың чавыс продуктулуунуң кол чылдагааны болуп турар.

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлери-биле чепсегленген Удмуртияның көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары колхоз шөлдериниң дүжүттүүн дыка улгаттырар, малдың баш санын улам ыңай өстүрер, ооң продуктулуун бедидерин чедип алыр дээш бүгү күжүн салып турарлар.

Удмурт АССР-ниң чаалап алыышкыңнарының бирээзи болза, социалистиг культураның шапкын чечектелиишкини болур. Хаанныг чазак боду удмурттарны дүмбей карангыга тудуп чораан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга чедир удмурт чонниң бижик билири үүгле 14,7 хуу, а херээженнер шуптузу бижик билбес турган. Бо бүгү байдал кажан-даа турбас кылдыр читкен. Удмуртияда ам бүгү-ниитиниң ыяавыла чеди чылдыг өөредилгезин шагда-ла боттандырган. Амгы үеде хоорайларда болгаш көдээ черлерде 184 муң хире кижи өөренип турар 1411 эге, долу эвес ортумак болгаш ортумак школалар санатынып турар. Республикада алды дээди өөредилге черлери болгаш дыка хөй техникумнар бар.

Удмуртия культур-чырыдыышкын албан черлериниң сырый четкизи-биле шыптынган. Республикада 400 ажыг библиотека, 39 культура бажыңнары, 660 клубтар, 440 ажыг номчулга бажыңнары болгаш кызыл булуңнар, беш музей бар.

Удмурт улус төрээн дылынга Маркс—Энгельс —Ленин— Сталинның өлүм чок чогаалдарын, орус болгаш делегей литературазының классиктерин номчуп турар. Удмурт дылда элээн совет чогаалчыларының номнарын очулдурган. Национал удмурт чогаалчыларның болгаш шүлүкчүлериниң чогаалдарын массалыг тиражтыы-биле үндүрүп турар. Удмуртияның ном үндүрер чери он сес миллион хире экземпляр ном бөлгаш брошюра үндүрген. Республикада үш республика солуну үүп турар, солуннар бүгү-биле хоорайларда болгаш районнарда үүп турар, оларның хөй кезин удмурт болгаш орус ийи дылга үүп турар.

Удмуртия орустуң кайгамчык композитору Петр Ильич Чайковскийниң төрүтүнген чери-дир. Республиканың ажылчы чоннары ол гениалдыг кижиниң тураскаалын ыдыктыг сагып чоруурлар. Воткинскиде П. И. Чайковскийниң төрүтүнген бажыңында музей ажыттынган. П. И. Чайковский аттыг музейге Совет Эвилелиниң бүгү уштарындан мунмуң экскурантылар чыл санында-ла кээп турар. Музей-бажың чанында уругларның П. И. Чайковский аттыг музыка школазы ажылдап турар.

Эрткен шагда кыдыг ажылчын сууржугаш турган Ижевск хоорайның—бистиң республиканың найыслалының арны танытынмазы-биле өскерилген. Амгы Ижевск—чараш хөй каът бажыңнарлыг, үш театрлыг, культураның тергиин ордулуг, С. М. Киров аттыг культура болгаш дыштанылга парктыг, күрүне филармониялыг, цирктиг, музейлерлиг, клубтарлыг, библиотекаларлыг, стадионнарлыг хоорай. Республиканың найыслалында Удмурт национал театр, сөөлгү чылдарда акы-дуңма республикаларга Россий Федерациязының болгаш Украин ССР-ниң хоорайларынга чедиишкинниг ойнап келген ыр болгаш пляска ансамбли ажылдап турар.

Ижевск бөгүн чаа тудуглар арының иштинде. Мебель фабриказы, автоматтыг телефон станциязы, механиктиг институттуң ус-дарган училищениң ниити чуртталга бажыңнары, чаа чараш хөй каът чуртталга бажыннар, төп библиотека, улуг кинотеатр, стадион туттунуп турар. Төп кудумчу асфальт-биле шыптынып турар. Хоорайның төвү кыдыглары-биле трамвай-биле харылзашкак. Хоорайның калбак-делгем кудумчулары-биле аянныг чараш автобустар чоруп турар.

Хоорайның төвүнде, Пастухов аттыг сесерликте гранит бедиктелде алдарлыг ужудукчу, Ижевскиниң хоочун ажылчынының оглу, Совет Эвилелиниң ийи дапкыр Маадыры Евгений Максимович Кунгурцевтиң хүлер бюстузун тургузуп каан. Кунгурцев ол бедик атты Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында көргүскен маадырлыг болгаш эрес чоруу дээш чедип алган.

Совет Удмуртияның ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле чедиишкиннери болза, Коммунистиг партияның ленинчи-сталинчы национал политиказының тиилелгезиниң, совет улустуң бузулбас найыралының тода илерээшкини болур. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бистиң чурттуң бүгү улустарының материалдыг болгаш сагыш-сеткил күштериниң чечектелиишкинин хандырып берген. Партия болгаш чазактың хүн бүрүдеги сагыш салыышкынының ачызы-биле социалистиг улуг-даа, биче-даа нациялар, ооң иштинде удмурт нация база хожудаашкындан депшилгеже кончуг улуг шураашкынны кылган болгаш ам коммунизмниң чырык тудуун чедиишкинниг тудуп турарлар.

Акы-дуңма республикаларның бүгү улустары-биле сырый харылзаалыг Удмуртияның ажылчы чоннары ынак Ада-чурттуң улам ыңай чечектелири болгаш быжыгары дээш, коммунизмниң тиилелгези дээш амдаа сорук кирген эрес ажылдаарлар.

А. КАРАВАЕВ.

КӨДЭЭ ФЕЛЬДШЕР

Бин-Хем районнуң «Кызыл сылдыс» көдээ ажыл-агый артелинде эмнелге салбырының эргелекчизи эш Н. И. Кочинева эки ажылдап турар.

Эш Н. Кочинева кажан областың фельдшер-акушер школазын кончуг эки доозуп, дипломну ап тура мынча деп чугаалаан:

— Коммунистиг партияның, Совет чазактың улуг сагыш салыышкынының ачызында мээн күзелим боттанган. Чоннуң кадыың камкалаарынга бараан болур аас-кежиктиг болдум. Школаны тергиин эки доосканы ыш каш, өөренип алган билимни практикага чөп ажыглап, ак-сеткилдиг ажылдаарымны хүлээнип ап турмен.

Эш Н. Кочинева ажылының баштайгы ийи чылын Бай-Тайга районнуң Каргы көдээ Советинин Мугур-Аксы суурунга (ынчан Мөңгүн-Тайга районнуң төвү турган) эмнелге салбырынга ажылдап, чоннуң кадыын камгалаарынга могаг чок демисежип кадыр берт арт-сынга, оруктарга торулбайн чоруп, аарыг хижилерге эмчи дузаламчызын көргүзүп турган. Баштайгы үеде аңаа хелемечи хереглетинип турган болза, чоорту-ла тыва сөске өөренип, чаңчыгып чугаалап турар апарган. Ол болза, аныяк эмчиниң кызымаккай чоруунуң түннели болган.

1950 чылда Кочинева Бин-Хем районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунга кээп, аңаа эмчи салбырын организастаан. Ам ооң эргелекчизинде ажылдап турар.

Эш Н. Кочинева районда медицина ажылдакчыларының мурнакчыларының бирээзи. Ажылчы чоннуң кадыын камгалаарының хөрээнге бүгү күжүн салып турар.

Эмнелге салбыры арыг-шевер, эргежок чугула эмнер-биле хандыртынган. Ол янзы-бүрү аарыгларга удур хемчеглерни чогуур үелеринде чорудуп, арыг-шеверниң, мурнакчы медицина эртеминиң ужур-дузазын, аарыгларны болдурбазының тайылбыр ажылдарын чоннуң ортузунга нептередип турар. Өске колхозтарга бодаарга, ол колхозта ниитиниң күш-ажылынга киришпейн баар таварылгаларның кончуг эвээш болуп турары чоннуң кадыының экижип турарының херечизи болур.

Эш Н. Кочинева бодунуң тускай мергежилин улам байыдып, медицинаның эргежок чугула номнарын номчуп турар. Ол кежээки политшколаның дыңнакчызы.

М. КАВАА-САРЫГ.

Эрзин районнуң „Чаа орук" колхозтуң колхозчулары бедик дүжүг өстүрүп үндүрери биле тараа суггарылгазын эки чорудуп турар.

Чурукта: Колхозчуларның тараа суггарып турары.

С. Феоктистовтуу.

Удуртулганы—сад болгаш ясли тудугларынче

Ажылчы херээжен чоннуң негелдезинге үндезилээш, 1952 чылда областың Чадаана, Шагаан-Арыг хоорайларынга 50—50 оруннарлыг, Кызыл хоорайга 100 оруннарлыг уруглар садтарының тудугларын эгелээрин болгаш оларны 1953 чылда ажыглалга киирерин айыткаш, тудугну кылып кирген. Ынчалза-даа ону план ёзугаар чогуур өйүнде доостурар талазы-биле облоно болгаш районолар-даа ол ажылдарже боттуг сагыш салбаан. Харын сад тудугларынга үндүрүп берген акшахөреңгини безин четче ажыглаарын бодавайн, ооң хөй кезиин өске үүлдерже төтчеглеп чарыгдаан.

Шагаан-Арыгда уруглар садының тудуун кылырда фундамент орнуга чагылар тургускулааш, ханаларын ооң кырынга тудуп эгелээн. Ооң соонда чагыларның аразынга оңгарлар казып, фундаментизин салып турда-ла чыл эрткен. Ол ажылдарга 60 муң рубльди чарыгдаан, арткан үүс муң рубльди райкүүском болгаш районо боттарының туразы-биле өске үүлдерже чарыгдаан ужурунда тудугнуң ажылы үргүлчүлээр аргажок болуп шуут үзүлген.

Кызылга уруглар садының ийи каът улуг тудуун тууйбу-биле кылыр тургаш, материалды баш удур белеткеп албаанындан ол ажылды база элээн саадаткан соонда дашбиле тудуп эгелээн. Ынчалза-даа, ооң ыяш материалдарын болгаш ажылчын күжүн чогуур өйүнде четче белеткеп албаанындан тудугнуң ажылы үргүлчү үзүктелиишкиннерге таваржып, ону ажыглалче киирер хуусаазы узамдыккан. Сөөлгү үеде анаа ажылдап турган ажылчыннарны бо чылдың июньда көдээ ажыл-агый школазының, горкомхозтуң чуртталга тудугларынче аппарган. Анаа чүгле чаңгыс даш салыкчызы, бир моторист болгаш 4 чазаныкчы арткан, олар бажыңның адаккы болгаш үстүкү шалаларынга салыр манзалар база оргалар кылыр улуг чудуктар чогундан ай ажыр манап, өске ажылдар кылып турар.

Тудугну долгандыр херимнээр чяшты безин мынчага чедир белеткеп албаан. Оода чадаарда, бажыңның оргаларын быжыглап туттурар 4—5 сантиметр хире дөрбелчин хомудок деп демирлерни безин тудугжулар ай ажыр манап турар. А кылдынган хомудоктар тудугнуң быжыг болурун хандырып шыдавас, анаа-ла борбак демирлер болуп, харын бажыңның кырынга аар чүве салыр болза, ооң оргаларын ол демирлер оскунуп болур хире айыылдыг дээрзин тудуг трестизиниң инженер-техниктиг ажылдакчылары биле-тура ону ажыглалче киргени шын эвес. Шак ындыг карак ажыттаар хоралыг чоруктарны дарый хывап, анаа удур боттуг хемчег алыры негетинип турар.

Областа яслилер тудугларының чоруп турар темпизи ооң-даа дора. Ясли чок колхозтарда уруглар лыг иелер социалистиг көдээ ажыл-агайның улам ынай көдүрлүүшкүнүнге боттарының күш-ажылчы үлүг хуузун киирер аргазы чок болуп турар. Ол байдалды биле-тура, чамдык колхозтар ясли тудуун дүрген доозуп,ону ажыглалче киирерин бодавайн турар. Улуг-Хем районда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артели ясли тудуун 2 чыл, а «Күш-ажылдың хостуу» колхоз 3 чыл ажыг үеде тудуп турар. Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелинде ясли чогундан ында хөрээженнерниң 70 хире хуузу артель бүдүрүлгезиниң ажылдарынга чедимчелиг киржип шыдавайн турар. Сталин аттыг колхоз ажылдап турган яслизин дүжүргеш, ооң бажыңын чуртталгага ажыглаан, а ыяш орунарын шуптузун үрээш парник оңгарларынче киирген. Уругларының турган яслизи дүшкен ужурунда колхозчу иелер артель бүдүрүлгезинге киржип шыдавастаан, чүгле ийи хөрээжен колхозтуң сиген ажылында киржип турар.

1953 чылда колхозтарның отчёт-соңгулдалыг хуралдарының үезинде Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозундан күш-хүнүнүң минимумун чедир күүсетпээн 175 кижиниң хөй нуруузу уруглар лыг иелер болуп турар. Бай-Тайга, Барын-Хемчик болгаш өске-даа районнарның колхозтарында шак ындыг фактылар хөй илерээн. Ол чорукту узуткаар база бичии уругларның культурлуг кижизидилгезин улам-на экижидер сорулга-биле эрткен 1953 чылда обласка 33 яслилер тудар тургаш, херек кырында ооң чүгле 8-зин тудуп алган. Бо чылын планнаан 34 яслилерден чылдың баштайгы чартыында чүгле ийини тудуп алган. Тожу, Тес-Хем районнарның колхозтарында чаңгыс-даа ясли чок, ол хирезинде бо чылдың баштайгы чартыы тенгүжеге чедир чаңгыс-даа ясли тургуспааннар.

Областың уругларынга сад болгаш ясли тудугларының амгы үеде эннe чугула болуп турарын үнелеп, ону боттуг удуртуру негетинип турар.

С. ТЕЛГЕР-ООЛ.

ФЕЛЬЕТОН

Кемниг кижи буруудаар

Сержи Михаил Биче-оолович 1924 чылда төрүтүнген, ам ылап-ла үжен харлыг, аныяк кижи. Ол өөреникчидаа, башкы-даа чораан, сөөлгү чылдарда күрүне албан черлериниң ажылдакчызы-даа болуп чоруур. Та кым, та чүге киирип каан чүве ийик, ол ам областың ном үндүрер черинде ажылдап турар. Улам тодаргайлап чугаалаарга «көрбээн чүвезидаа чок, көдүрбээн хөнээ-даа чок» кижи-дир.

Ооң 30 харлыг амыдыралы эрги. хожудангай үүлдер биле чаа, мурнакчы үүлдерни чүгле ылгап билир эвес, харын амгы совет кижинин мөзү-шынарын, культурлуг аажычаңын медерелдии-биле сагып билир база эрги хожудангай үүлдер-биле демисежип билир ужурлуг кижидир.

Ындыг турбуже, Сержи болза, совет кижиниң ол шынарын арагалаашкын-биле, оорлаашкын-биле, кырыш-чогуш-биле болгаш совет кижиниң овур-хевиринге канчап-даа таарышпас өске-даа аморальдыг үүлгедиглер-биле солуп чоруур. Номчукчу бо сөстерни номчааш, ооң элээн калбарткан тайылбырын негээр апаар, чүге дээрге, арагачы, оор, хулиган кижилерни совет кижилер эң кадыг килеңнээшкин-биле, эптежир аргажок дошкун буруу шавыышкын-биле көөр. Ынчангаш, Сержиниң ол ойлук чок овур-хевирин допчузу-биле тайылбырлап, буруу шаап көрээлинер.

Сержи Михаил Биче-ооловичини чоннуң чамдык кезии билир-даа боор: чажындан чаңчыккан арагачыдыр. Ындыг «быжыккан» чаңчыл кайын белен салдынар дээр силер,—ол ам-даа арагалавышаан. Ооң ол арагалаашкыннары кандыг-ла бир бак үүлгедиг-биле кады болуп турар. Ол дугайында үүрмек үүлдерни санавайн, кол үүлгедиглериниң ийизин ап көрээли. 1953 чылдың майда арагалааш, ном үндүрер черниң ажылдакчызы, бодунуң калайы Оюн Чечекейниң кырызын сый шаап каан, а бо чылдың майда арагалааш, база-ла ооң чодазын сый шаап каан. Ынчаарга, ам келир майда ийикпе, азы кажан-бир үеде арагалааш, кадайының та кандыг мөчүзүн кемдедир кижи чүве. Моон соңгаар кээргээчел сеткилди көргүссе кандыгыл? Документ ёзугаар барымдаалар-биле алырга, Сержи дээрзи буду сынык кадайын кээргеп көөрүнүң улуу, аарыг кижини янзы-бүрү дорамчылалдыг сөстер-биле кончууру, эттээри мырыңай дам барган. Боду столоваядан чемненип чоруур, а чер четпес аарыг кадайынга чем-даа эккеп бербес, азы бажынынга хаая чем кылгаш, чүгле боду чемненип алыр, ынчаарга аарыг чыткан кадайынга аяк шай-даа тутсуп бербес, а харын аңаа кыжаныр,—хөрээжен кижиниң хостуг эргелерин дорамчылаан Сержиниң кижи дүрзү чок аажылалының бир чижээ мындыгдыр.

Оорлаашкынынга хамаарышкан үүлгедиглери база бар. Сержи черле эш-өөрүнүн чамдык үүлдерин ажыттай кааптар чаңчылдыг кижи дижир чүве. Ооң аңгыда ол 1953 чылда «Сылдысчыгаш» солуннуң харысалгалыг ажылдакчызы тургаш, ленинчи комсомолдуң арыг чаагай адын бужартадып, областың харызаа эргелелиниң ажылдакчызының тускай хевин оорлааш, ажылындан, ВЛКСМ-ниң хүрээлениинден үндүрткен болгаш шиитирген. Чазактың сөөлгү амнистиязынга таварышкаш, оон келдереп үнген. Бир эвес Сержи ёзулуг эки мөзүлүг кижи болган болза, ол шииткелден чогуур түннелдерни кылыр болгаш хулиганнап эгелээриниң орнунга, чазактың өршээл-келдерелинге харыы кылдыр Төрээн совет чуртунга, улузунга, бодунуң өг-бүлезинге шынчызын көргүзер ужурлуг турган ийик. Ындыг улуг күзенчиг үүлдү ол сагынмаандаа дээрзи билдингир-дир.

Сержиниң черле ындыг эгениг чок, культура чок чоруу ооң анаа аажычанындан безин көстүп турар. Сержиде совет найыралдың, эш-хуузунуң чаңчылы черле чок. Эш-өөрүнге хүндүткел чок кезээде маргылдаа, кырыш үндүрер, хоп-кочу кылыр, бодунуң аазаашкыннарынга ээ болбас. Сержи Михаил Биче-ооловичиниң чаңчылының ыракта долу эвес данзызы мындыг-дыр.

Аныяк совет кижиниң овур-хевирин Сержиниң ышкынганы, ооң чүдек-бак үүлгедиглери, аажылары хөй-ниитиниң кичээнгейин болдурбас аргажок. Бистің чуртувуска шак ындыг кемниг кижилер кажан-даа буруудадыр.

А. ДАРГАН-ООЛ.

Почта харылзаазы багай

Эрзин районнуң Нарында бүдүрүлге черинде почта харылзаазының ажылы эки чорбайн турар. Районнуң харылзаа конторазының эргелекчизи эш В. И. Булатов бодунуң хүлээлгелиг ажылын херскке албайн, коллективке организастыг удуртулганы чорутпайн турары тодаргай.

Нарынның ажылчын, албан-хаакчылары чагыткан солуннарын номер аайы-биле четче албайн турар болгаш сөөлгү үеде солун бүдүн неделяда безин шуут келбейн турар.

Почтачылар Дырлашпай, Ижи-Бели олар почтаны чогуур өйүнде эккелбейн турарлар.

К. ӨЛЗЕЙ.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Колхозчу өнчүнү төтчеглеп болбас"

«Колхозчу өнчүнү төтчеглеп болбас» деп эге-биле бо чылын үнген № 76 (3013) «Шын» солунга парлатынган Сүт-Хөл районда Сталин аттыг колхозтуң партия эге организациязының секретары Даваанын көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажыдып турарының дугайында үүлдү СЭКП Сүт-Хөл райкомунга чугаалажып көрген.

Уставты хажыдып турганы колдуунда шын болган, а эш Даваанын партия талазы-биле хемчег алган деп, СЭКП Сүт-Хөл райкомунуң оргинструктор килдизиниң эргелекчизи эш Х. Күнгаа дыңнаткан.

Мал чемнериниң белеткелин дүрген доозар

Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхоз сиген ажаап алыышкынынче июль 6-да кирген. Мал чемнериниң белеткелинде үш бригада ажылдап турар. Силос салыр эрги оңгарлар баш бурунгаар септетинген болгаш чаа оңгарлар белеткетинген турган. Колхоз 320 тонна силос салыр планныг тургаш, июль 16-га чедир 350 тонна силосту салган. 110 гектар сиген кезер суггаттыг шөл 3 катап суггартынган. Бригадалар 310 гектар сигенни кескен, ооң иштинде 154 гектардан 700 центнер сиген сараатгатынган. Бригадир Эш К. Чугаевтиң бригадазында эш С. Адыяа аъттың сиген кезер машиназы-биле нормазын хүн бүрүде 120 хуу, эштер Г. Серебринников, С. Седигей олар сиген сараатгаар нормазын 150 хуу, эш Н. Толушпа сиген хөпээннээр нормазын ажыр күүседип турарлар.

Ындыг-даа болза, колхозта мал чемниң белеткели оожум чоруп турар. Ам-даа 690 гектар черниң сигенин кезип, бөлүп, сараатгап алыры негетинип турар. Сиген ажаап алыышкынының графиги тургустунган-даа болза, күүсетинмейн турар. Сиген ажаап алыышкынында бирги бригада багай эвес ажылдап турзаа, оон өске бригадаларның ажылы дыка кошкак. Сиген белеткелинде үүс ажыг колхозчулар, аъттың сиген кезер 13 машиналары, 14 дырбааштар болгаш оон-даа өске үүлдер бар турбуже, сиген ажаап алыышкыны кончуг сула чоруп келген. МТС керээ ёзугаар колхозка 180 тонна силосту салып хөөп бээр тургаш, херек кырында чаңгыс-даа тонна силос салбаан, ол ышкаш 350 гектар черниң сигенин кезер тургаш, оон чүгле 30 гектар черниң сигенин кескен. МТС-тиң прицептиг трактор-биле сиген кезер машиназы үрелгеш 5 хонукта ажылдаваан.

Мал чемнериниң белеткелинин планын дарый күүседип шыдаарының бүгү болдунар аргалары колхозта бар. Хамык ужур болза, сиген ажаап алыышкынын чогуур хуусаада доозар дээш колхозчуларнын күш-ажылын шын организастаары болур. Колхоз баштаар чери болгаш сиген белеткелинде бригадаларның бригадирлери ажылдың темпизин дүргедедир, кижи бүрүзүнүң бүдүрүкчүлүг ажылдаарын чедип алыр дээш хемчеглерни боттандырары шыңгыы негетинип турар.

К. КУНДУП.

Школаже сагыш салыр

Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал көдээ Советте эге школаның чаа өөредилге чылынга белеткели шуут уттундурган. Школаның эжиниден улуг шооча ыравастаан, а септелге доосту берген бе дээш көөрге, кандыг-даа септелге чорутунмаан. Ам харын септелгени бүрүн дооскаш, шоочалап каар үе-дир.

Ол школаның эргелекчизи эш Чадамба өөренип чорутканының соонда школаже сагыш салыр кижи тывылбастаан. Школаның бо чылгы септелгези үүрмек үүлдерден эгелээш, капитал септелгелерге чедир кончуг улуг. Харын сөөлгү улуг чаустар үезинде колхозтуң хоюнуң кажаазы болуп турган үүлдер бар. Башкыларның чуртталга бажыңнарынче кичээнгей салдынмайн турар. Бар бажыңнарның септелгезин база-ла эгелевээн.

Чаа өөредилге чылында өөренир уругларның саны билдинмес, ооң дугайында тайылбыр ажылдары, оларның шын учёду чорутунмаан.

Ол школаның септелгезинче болгаш организастыг хемчеглеринче күштү эвилелдеп, кыска хуусаада доозарынче кичээнгейни салбас болза, келир өөредилге чылынга биче эвес бергедээшкиннерни таварыштырары чайлаш чок.

Г. БАЛЧИР.

Дески эвес

Областың хереглекчилер ниитилели бо чылдың июньда бараан саарылгазының планын 105 хуу, хөй-ниити чемненилге черлери 117,5 хуу күүсеткен. Ындыг-даа болза, удуртулганың дески эвес болганындан областа 21 хереглекчилер ниитилелдеринден 6 организациялар боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын ыракта күүсетпээн.

Канцеляржы удуртулга стилин областың хереглекчилер кооперациязының ийиги съездизи буруу шаап көрген. Шиитпириниң күүселдези дээш демисешпес шак ындыг байдалдың түннелинде областың хереглекчилер кооперациязы баштайгы чартык чылда бараан болгаш ниити чемненилге саарылгазының планнарын күүсетпээн.

Ажылды мурнакчыларның деннелинче бедидер, совет садыгның культуразын экижидер, кадрларның политехниктиг билиин көдүрер, ажылга харысалгазын улгаттырар дээш удуртулганы амгы негелдеиин деннелинге бедидери чугула.

И. ТОРЖУ.

ЧУРТТУҢ ЧАА ТУДУГЛАРЫНДА

Днестрде гидроэлектростанция

Район төвү Дубоссарының чоогунга Молдав ССР-де бир-ле дугаар күрүне электростанциязын тудар болгаш ооң-биле хемниң суг курлавырларын калбак ажыглаарын эгелээр дээш дөрт чыл мурнунда Днестрниң чөөн эриинге тудугжулар чедип келген.

Дубоссарының гидробелдирниң Днестрниң алдыы агымынга деритинер гидростанцияларның суг ужарларының сөөлгү чадазы болур. Дубоссарыда гидроэлектростанцияның тудуушкуну — Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың Молдавияның моон соңгаар экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдезиниң дугайында сагыш салыышкынының чаа илерээшкини болур. Дубоссары ГЭС Кишинёвтуң, Тираспольдуң, Бендерниң, Оргеевтиң, үлетпүр бүдүрүлге черлериниге, 180 колхозтарга болгаш МТС-терге чиик өртектиг электроэнерияны бээр. Көдээ ажыл-агый артельдери элээн каш хөй күш кирер ажылдарны механизастап ап, ооң-биле бодунуң бүдүрүлгезин улгаттырар. Кишинёв болгаш Дубоссары районнарның бүгү колхозтары долузу-биле электрижитинер. ГЭС-тиң энергиязы Днестрниң алдыы уннарында чыдар Турунчуктуң мун-мун гектар чаагай хөрзүннүг кур черлерин көдээ ажылагыйның хереглелдеринге ажыглаар арганы бээр. Молдавияның эң аныяк хоорайы Дубоссарыга онза улуг өскерилделер болур. ГЭС-тиң плотиназындан ырак эвеске судоверфьтер өзүп үнер. Хлеб заводунуң болгаш автосептелге заводунуң дерилгези төлевилетинип турар.

ГЭС-ти дерээнинин түннелинде Днестрде сугнуң деннели 16 метр көдүрлүр. 67 дөрбелчин километр хире шөлдүг суг шыгжаар чер тургустунар, ол чорук анаа балык ажылагыйын хөгжүдер арганы бээр.

Дубоссары ГЭС-тиң бажыңының дөжээнин үндезининге бирги кубометр бетонну салгандан бээр чыл эткен. Ол үеним иштинде гидробелдирниң оңгары танытынмас апарган. Хемниң суг алыр калбак черинде сес каът бажынны бедикче көдүрген суг төгер плотинаның декпиштери өзүп үнген. Плотиналап эртер болгаш хемниң эриктерин тудуп турар чазаглыг орук бирги өдүүн тургузары эгелээн.

Тудугда эң чаа техника калбаа-биле ажыглатынып турар. Оңгарларга суг чавызадыышкыны иглофильтрлериң болгаш ханы сорудурукчу насостарның дузазы-биле чорутунуп турган. Металл шпунтуну кадаарынга электровибраторлар ажыглатынып турган. Чер болгаш бетон ажылдарының дыка хөй кезиин гидромеханизмнер күүседип турар. Бетонну салырын башня краннарының дузазы-биле боттандырып турар. Николаевонуң, Воронежтиң, Ковровтуң бүдүрүлге черлериндеи эккелдинген күчүлүг машиналар: экскаваторлар, бульдозерлер, скреперлер кыска хуусаа иштинде беш миллион кубометр хемчээлдиг чер ажылын чорудар арганы берген.

Ам тудугжулар Днестрни кежир дерилгени кылырынга белеткенип турарлар. Оң талакы эрикте участокта чер плотинаны дериири доозулган. Каховкадан Дубоссарыже чер казар улуг куштуг снаряд келген. Гидромеханизаторлар хемге орукту моондактаар моондак-оруктарны суг-биле чара шаптырып тургаш тургузарынга киржирлер. Днестрни кежир дерилгени кылырын чаа арга-биле боттандырар. Хемниң унун кежир дерилге кылырынга мурнунда понтоннуг көвүрүг кылып алгаш, оон хемче даштар октаар турган. Дубоссары гидробелдириниң плотиназынга 20 муң хире кубометр даш хереглетинер апаар. Чаа арга-биле хемниң упу 350 муң кубометр хире довуракты суг күжү-биле казып аштаар чер казар снарядтарның дузазы-биле моондактатынган турар. Хемде бүдүн ортулук чиде бээр: гидромеханизаторлар ону моондак-орук кылдыр «алгаш октаптарлар». Чаа арганы ажыглаары 3,5 миллион рубльди камнаар.

Тудуг участоктарында ажыл хүндүс-даа, дүне-даа чоруп турар. Бо чылдың төнчүзүнде ГЭС-тиң баштайгы турбиналары ажылдап кирген турар ужурлуг.

Ол онаалданы кыска хуусаада күүседир төлээде, тудугжулар тудуг болгаш эптелге ажылдарын харугда чорудуп турар. Чижээ, электростанцияның бажыңында бетон салыышкыны-биле кады турбиналарның монтажы база чоруп турар. Суг үндүрүп төгер плотинада бетон ажылдары доостур чоокшулаан. Монтажчылар июль 15-тен орай эвесте плотинага чазаглыг орук көвүрүүн тургузарын доозар, августуң төнчүзүнде 75 тонна болгаш 100 тонна ийи көвүрүг краннар ыкай-бээр чоруур эстакаданың эптелгезин доозар ужурлуглар.

Тудуг аажок хөй санныг тудуг материалдарын негеп турар. Тудугнуң бетон, механизм заводтары, ыяш заводу болгаш өске-даа дузалаар будүрүлге черлери дүн-хүн чок ажылдап турар. Тудуушкуннуң чагыларын чурттуң 200 ажыг заводтары болгаш фабрикалары күүседип турар. Чоокта чаа тудугда генераторларның кезии келген. Оларны молдав гидротудугжуларның чагын ёзугаар «Уралэлектроаппарат» заводтуң коллективи ам-даа белеткеп турар. Киевтен хемчээл болгаш шугум аппаратуразы, Ленинградтан болгаш Ташкентиден — кабел, Саратовтан — разрядниктер чедип келген. Запорожьениң трансформатор заводу улуг күштүг ийи трансформаторлар белеткээр чагын хуусаа бетинде күүсеткен.

Суг үндүрүп төгер плотинаның баштайгы беш кол херекселдери чедип келген. Оон-биле кады Донбасста Зевский литей-механиктиг кудулга заводундан ол херекселдерни көдүреринге херектиг баштайгы электрилиг көвүрүг кран алдынган.

Хөй-хөй бүдүрүлге черлери Дубоссары ГЭС-тиң эргелелиниң машина залынын болгаш төп башкарылга черинин дерилгезин белеткеп турар. Ленинградтан «Электропульт» заводтуң кылып үндүргени эргелелдиң хуваакчы щиттерин болгаш панелдерин эккелген.

ГЭС-тиң бирги ээлчээн чыл төнчүзүнде ажыглалга киирер сорулганы тудугнуң бүгү коллективи салып турар. Тудуг участоктарында молдаваннар - биле кады орустар, украиннер, белорустар хол холдарындан туттунчуп алгаш ажылдап турар. Тудугнуң чүс-чүс мурнакчы кижилери ажылдап алыышкынның нормаларын үргүлчү ажыр күүседип турар. ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң депутады, электри-биле эзилдирикчи Евдокия Сандулдуң, быжанчыларның бригадири Михаил Чуриковтуң, бульдозерист Василий Ожоганың, арматурщиктерниң бригадири Михаил Вареньевтин болгаш тудугнуң өске-даа хөй-хөй мурнакчыларының аттары республикада калбаа-биле сурагжаан.

Коммунистер болгаш комсомолчулар чер болганда-ла күш-ажылдың будүрүкчүлүүн бедидери, техниканы эң эки ажыглаары дээш массалыг социалистиг чарыштың организакчылары болуп турар.

Тудугжуларга чаагайжыдыр туткан чуртталга сууру деритинген. Днестрниң бир чыл мурнунда ээн турган эриинде ам 200 ажыг чуртталга бажыңнары, магазиннер, кинотеатрлар, школалар, эмнелге черлери турупкан. Суг дамчыдыкчызының салыышкыны, кудумчуларны канализастаары база ногаанчыдары дооступ турар. Чүгле бо чылдың чазынында ажылчын суурнуң кудумчуларын дургаар 35 муң ажыг ыяштар болгаш кустарниктер олурткан.

Хемниң болгаш келир үедеги суг шыгжавырының эриктеринде чаа суурлар өскен, ынаар суг шыгжавырының районунда турар көдээ суурларның тараачыннары көжүп кирип турар. 3 муң ажыг кижи ам чаа бажыңнарже көжүп кирген. Даш бажыңнар тудуунга күрүне 26 миллион рубльди берген.

Дубоссары ГЭС-тиң тудугжулары болгаш эптекчилери бүдүн дүн-хүн иштинде ажылдап турарлар. Днестрде бирги күрүне электростанциязы үлетпүр тогун бээр үе ырак эвес. Тудугнуң коллективи ГЭС-тиң бирги ээлчээн ССРЭ-нин Конституциязының хүнүнде ажыглалга дужаар дээш чаржып турар.

И. ШУТИКОВ.

Дубоссары ГЭС-тиң тудуунуң начальниги.

Молдав ССР-ниң Дубоссары хоорай.

Көдээ ажыл-агыйның көдүрлүушкүнү дээш демиселде

★

Зенон НОВАК,
Польшаның каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү

★ ★ ★

Польша девискээрин Совет Армия хостааңда чурттуң төөгүзүңде ажылчыннарның болгаш тараачыннарның бир дугаар чазаан—Национал Хосталганың Польша Комитедин тургускан хүнүнден бээр бо чылдың июль 22-де 10 чыл ою болур.

Чуртка гитлержи эжелекчилериң ээ болуп кара туразында аажылап турган чоруу көдээ ажыл-агыйны сандараашкынга, а тараачыннарның кол массаларын эң-не аш-түренги чорукка чедирген. Мынчангаш чуртту катап тургузарының эргежок чугуда болгаш соңгаарлатынмас негелделери болза көдээ ажыл-агыйны чаагайжыдып хөжүдери болур.

«Чурттуң катап тургузуушкунун дүргедедир болгаш польша тараачыннарның үүс-үүс чылдарда күзеп чораан үүлдерин хандырар дээш, Национал Хосталганың Польша Комитеди хосталган девискээрлерге черниң калбак реформазын чорударда тараачыннарга дузаламчы көргүзери-биле хоорайдан көдээже ажылчын бригадаларын чоруткан.

Ажылчын аңгының удуртуп турары улусчу эрге-чагырга тараачыннарга алды ажыг миллион гектар черни шилчидип берген. Помещиктерни көдээден ээп келбес кылдыр сывырып үндүрген, а оларның чери прусс юнкерлериң чери-биле катай польша тараачыннарның холунга шилчитинген. Улусчу эрге-чагырга чижеҢ садыгжыларның хөй миллиард өре-ширезиниң аар чүүктешкизинден тараачыннарны хостаан.

Чурттуң ажылчы тараачыннары улусчу эрге-чагырганың бүгү хемчеглерин деткип харыылап турар.

Демократтыг Польшага көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдериниң оруу-биле бурунгаар шимчээшкин болза, чуртту социалистиг индустриализастаар политиканы ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эрге-ажыктарынга хажык чок чорудун турар улусчу эрге-чагырганың дузаламчызының ачызында болдунар аргалыг болган.

Улусчу Польшаның ажылчы тараачыннары көдээ ажыл-агыйны катап тургузар херекке канчаар-даа аажок улуг күжениишкинни салганнар. Оларның кызымак күш-ажылы-биле барын таланың курут черин чечектелип турар край кылдыр хуулдурган. Баштайгы беш чылдың дургузунда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези чуртка дүрген өскен. Ол чорук хөгжүп турар хоорайларны болгаш ажылчын суурларны, аҢшчем-биле, а үлетпүрүү чиг-эт-биле хандырарын дыка чиигеткен болгаш ооң-биле чергелештир польша тараачыннарның чаагай чоруунун өзүлдези дыка бедээн.

Кулактарның чидиг удурланыышкыны турза-даа, ажылчы тараачыннарның канчаар-даа аажок хөй нуруузу көдээ ажыл-агыйның кол продуктуларының күрүнеге ыяавыла дужаалдаларын ак-сеткилдиг күүседип турган.

Көдээниң хөгжүлдезиниң болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көдүрер оруктарының дугайында айтырыг 1948 чылда барын националисчи угланыышкынны чылча шапканда болгаш ажылчын аңгының партиязының чаңгыс эвин хандырып, чангыс аай марксисчи-ленинчи партияны тургусканда, онза күштүг көдүрүлген. Хуу, биче бараанныг ажыл-агыйны механизастаарын коллективтиг улуг ажыл-агыйның оруунче чоорту шилчидериниң аргазы-биле социалистиг тургузуушкунуң сорулгазын чедиишкинниг шиитпирлээн туруп болур деп Польшаның каттышкан ажылчын партиязы айыткан. 1949 чылдың чазыныңдан эгелээш Польшага чер ажылының бүдүрүлге кооперациязы хөгжүп эгелээн.

Польшаның каттышкан ажылчын партиязының бирги съездизинден бадылаан улус ажыл-агыйының алды чыл планы социалистиг индустриализациязының болгаш ооң чедиишкиннериниң үндезинге көдээ ажыл-агыйны дыка көдүрерин, ажылчыннар биле тараачыннарның эвилелин быжыглаарын, көдээ ажыл-агыйның социалистиг хевирлерин хажык чок хөгжүдерин хандырар сорулгалыг көрүп турган. Шынап-ла үлетпүрүүн дүрген хөгжүлдезиниң ачызында улусчу эргечагырга көдээге муң-муң тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның үүс-үүс муң өске-даа машиналарын берип шыдаан, күрүнеңиң машина-трактор станцияларының болгаш машина салбырларының калбак четкизин тургускан.

Улусчу эрге-чагырганың он чыл болганын польша тараачыннар көдээ ажыл-агыйны катап тургузар талазы-биле улуг чедиишкиннер-биле ужуражып турар. Куруг турган миллион-миллион гектар черни шиңгээдип алган. Көдээге үүс-үүс муң чурталга бажыңнарын болгаш бүдүрүлге тудугларын тудуп тургускан. Көдээ ажыл-агыйның үүс чылдарда хожудап калган чоруун ажып тиилээринче улуг базымны кылган. 1953 чылда 100 гектар ажыглап турар черге көдээ ажыл-агый продукциязының үнези дайын мурнунда деңнелден 25 хуу ашкан, а амгы үеде көдээ ажыл-агый продукциязы дайын мурнунга бодааргa 80 хуу хөй болуп турар. Ажылчы тараачыннар социалистиг орукче улам бүзүрелдиг кирип турар.Чуртта черниң 8.570 бүдүрүлге кооперативтери тургустунган, а оларда 1,5 миллион гектар ажыглалдыг чер бар.

Көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинде бо бүгү чедиишкиннер болза, кылза чогуур бүгү үүлдерни кылып, бүдүрүп алганывыс ол эвестир. Кол кичээнгейни чуртту индустриализациялаарынче угландырган, көдээ ажыл-агыйже чогуур кичээнгейни салбаан болгаш ооң курлавырларын долу ажыглаваан бис.

Көдээ ажыл-агыйга бүдүрүлге дузаламчызын хандырарының болгаш хуу ажыл-агыйлыг тараачыннарның материалдыг сонуургалының принцивин бүрүн ажыглаарының херээнде шыңгыы ышкындырыглар бисте бар. Бүдүрүлге кооперацияларын үргүлчү хөгжүдери дээш демисел четпес чорутунган. Көдээ ажыл-агыйны чедиишкинниг катап тургузарын колдуунда дооскаш, ону оон ыңай хөгжүдери дээш четпес демисешкен бис. Ол чорук үлетпүрүүн дүрген темпилиг өзүлдезиниң болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң оожум темпилиг өзүлдезиниң аразында дүүшпес чорукту күштелдирген.

Кажан бис чуртту индустриализастаарының оруунче канчаар-даа аажок улуг базымны кылганывыста, амгы үеде хоорай биле көдээниң ажылчы чоннарының чаагай чоруун дүрген өстүрериниң шиитпирлиг негелдези болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң шынгыы көдүрлүүшкүнүн хандырары болур деп бо чылдың март айда болуп эрткен Польшаның каттышкан ажылчын партиязының ийиги съездизи айыткан. Көдээ ажыл-агый хөгжүлдезиниң темпилерин дүргедедиринче күштерни таарыштыр мөөңнеп чыырын партияның съездизи онза күштүг демдеглээн.

Көдээге ажыл-агыйның социалистиг хевирлерин харугда үзүктел чок хөгжүдери-биле кады көдээ ажыл-агыйны көдүрериниң калбак программазын ол съездиге партия демдеглеп көрген. Ол программа хоорай биле көдээниң аразында экономиктиг болгаш политиктиг удурдедир харылзааларын калбартып ханыладыр, ажылчыннар биле тараачыннарның эвилелин бүгү талаа-биле быжыглаар арганы берип турар. Ол программа болза, хуу тараачын ажыл-агыйларның бүдүрүлгезиниң өзүлдезин бүдүрүлге кооперацияларының улам өзүп турар калбак хөгжүлдези-биле, күрүнеңиң көдээ ажыл-агый черлериниң ролюн болгаш чуртка көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге оларның бот-дендзизин улгаттырары-биле холбаштырарынга үндезилетинген.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көдүрериниң херээнге тараачыннарның боттарының бүдүрүлгеи болгаш политиктиг идепкейи-биле көдээ ажыл-агыйга улусчу күрүнеңиң өзүп турар дузаламчызын холбаштырары болза, амыдыралга ам боттандырып эгелээн партия съездиниң төлевилээни программаны чедиишкинниг боттандырарын хандырар аргалыг шиитпирлиг фактор болур.

Чуртка көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин дүрген көдүреринге бүгү-ле эргежок чугула байдалдарны тургузуп турар. Өртектерни ийи удаа чиигеткени ажылчы тараачыннарның боттуг орулгаларын улгаттырган, көдээ ажыл-агый машиналарын болгаш тудуг материалдарын мурнунда өртээнден 10-дан 40 хуу чедир кудулаткан өртээ-биле садып алыр арганы оларга берип турар. Күрүнеңиң машина-трактор станцияларын ада-чурт бүдүрүлгезиниң көдээ ажыл-агый машиналары-биле хандырары эрткен чылдың бирги кварталы-биле деңнээрге бо чылдың бирги кварталында 220 хуу болган, көдээ ажыл-агыйга артык кезектерни бээри 192 хуу болган.

Көдээ ажыл-агыйны көдүрериниче угланган партия болгаш улусчу чазактың чоруткан хемчегериниң ачызында тараачыннарның бүдүрүлгечи идепкейи дыка бедээн. Час орай дүшсе-даа тарылга кампаниязын эрткен чылга бодааргa бо чылын дыка организастыг болгаш бедик агротехниктиг деңнелге эрттирген. Бо чылын 120 муң гектар чаа черлерни аңдарып, чашкан. Бисте кол айтырыг гектар бүрүзүнүң дүжүткүрүн бедидери болуп турза-даа, ооң-биле кады куруглап турар черниң гектар бүрүзүн ажыглаары дээш демиселди эчизинге чедирери көдээ ажыл-агый продукциязының немелде өзүлдезин бээр. Чуртка он-он муң гектарларны ханакарактай чажарының методун, а ол ышкаш картофельди дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыырын бо чылын бир-ле дугаар ажыглап турар.

Партия организацияларының болгаш улусчу советтериниң мурнунда чыдып каап турар бүдүрүлге кооперациязын хөгжүдеринче угланган ажылды күштелдирер деп сонгаарлатынып болбас сорулга туруп турар. Бодунуң ажылында чаңгыс талалаар чорукту ам-даа ажып тиилевээн болгаш бүдүрүлге кооперациязының оон ыңайгы хөгжүлдези дээш демисел-биле хуу тараачын ажыл-агыйларның бүдүрүкчүлүүнүн өзүлдези дээш демиселди үргүлчү холбаштыр билбес хөй-хөй партия организацияларының ажылында четпестерни чайладыры эргежок чугула.

Көдээ ажыл-агыйның шынарын көдүрериниң чугула чепсээ болза, үүгле бүдүрүлге кооперативтерин эвес, харын хөй муң хуу тараачын ажыл-агыйларны хандырып турар күрүнеңиң машина-трактор станциялары болур. МТС ажылынга үндезин эргилдеп чедип алыр, оларның өзүп турар техниктиг болгаш организакчы аргаларын долу ажыглаар деп партияның ийиги съездизиниң салган сорулгазын ам-даа багай боттандырып турар.

Көдээ ажыл-агыйны көдүрер херекке күрүнеңиң көдээ ажыл-агый черлери улуг рольду ойнаар. Олар күрүнеге үүгле хөй санныг бараанныг тарааны бээр эвес, харын тараачыннарны чаа агротехникага өөредип турар. Улусчу эрге-чагырганың баштайгы чыдалдыр өскен, олар бүгү ажыглап турар черниң 12,2 хуузун эжелеп, тарааның бараанныг продукциязының 17,5 хуузун, соккан малдың бараанныг продукциязының 7,9 хуузун берип турар. Ынчалза-даа күрүнеңиң көдээ ажыл-агый черлериниң ажылы оларның болдунар аргаларын болгаш оларның мурнунга салган сорулгаларын ыракта-ла харыылап шыдавайн турар.

Көдээ ажыл-агыйны көдүрери дээш демиселге ажылчын аңгы улам идепкейлиг киржип турар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери көдээни шефтээр шимчээшкинни калбартып турар. Партияның ийиги съездизиниң соондагы бирги часкы тарылганы чорударынга заводтарның, фабрикаларның он-он муң дээре кижилери МТС-терге болгаш күрүнеңиң көдээ ажыл-агыйларынга, бүдүрүлге кооперативтеринге болгаш ажылчы тараачыннарга шуут дузалашканнар. Бир эвес ажылчын аңгы ажылчы тараачыннар-биле харылзажырын өзүлүг калбартып, ханыладып шыдаар болза, бир эвес ажылчын аңгы тараачыннар-биле эвилелди үргүлчү быжыглаан турар болза, социализмниң тиилелгези хандыртынган турар дээр медерел үүгле партия хүрээлеңинче хаяа сиңнигер эвес, харын партийжи эвес үүс-үүс муң ажылчыннар оны шиңгээдип алырлар.

Көдээ ажыл-агыйның көдүрлүүшкүнү дээш, улустуң бүгү ажыл-агыйын бурунгаар билдилиг шимчедири, улустуң чаагай байдалын болгаш культуразын көдүрери дээш канчаар демисежирин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы биске көргүзүп турар. Шылгарангай ленинчи теорияны боттандырбышаан, Польшаның каттышкан ажылчын партиязы көдээ ажыл-агыйда бар бүгү курламырларны ажыглаары дээш, хоорай болгаш көдээниң ажылчы чоннарының амыдырал деңнелин дүрген көдүрериниче, бистиң ажылчын, тараачынның күрүневистиң күчүзүн күштелдириниче улус массаларны мобилизастап турар.

Көдээ ажыл-агыйны көдүрер дээш демиселге улам ыңайгы чедиишкиннериниң үндезини болза, көдээге бүгү таланың болгаш үзүктел чок дузаламчызы, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улгаттырарынче бүгү күштерни мобилизастаары деп бистиң партиявыс көрүп турар.

Варшава хоорай.

Совет шериг корабльдериниң Швецияда найырал хуузу-биле барганы

СТОКГОЛЬМ. Июль 16-да эртенгиниң 9 шак 30 минутада Стокгольм төвүнде пароходтар доктаар суг өртээлинге Швецияга найырал хуузу-биле келген совет корабльдер якорьларын октаан.

Совет корабльдер — крейсер «Адмирал Ушаков» болгаш 4 эсминецтер Швецияның эрик кыдыының хаяларының чаны-биле кирип бар чорда швед эсминец «Карлскруна» уткуп алган. Хөй санныг катерлерде болгаш хемелерде долдур олургулапкан тус черниң чурттакчы чоннары холдарында тукчугаштарын агаарга чайбышаан, совет корабльдерни хоорайның мырыңай бодунга чедир үдээн. Ваксхольм шивээниң эрик кыдыынга совет корабльдерни уткуп алыры-биле эрик камгалалының полказын чыскаапкан турган, Совет Эвилелиниң күүнге гимнизин күүсеткен. Совет корабльдериниң экипажтары бодунуң корабльдериниң кырынга чыскаалыпкан турган. Совет корабльдер якорь туружунга чедип келгеш салют ёзулалын кылган, оркестр Швецияның күүнге гимнизин күүсеткен. Харыы салютту Швецияның эрик камгалалының батареязы чоруткан. Швед оркестр Совет Эвилелиниң гимнизин күүсеткен.

Эрги хоорайның эрик кыдыларынга, Катерина Веген кудумчуның бедик эриинде Слуссен көвүрүгүнүн кырынга хоорайның дыка хөй чурттакчылары чыглып келген.

Чыглып келгеннер совет корабльдериниң үүгле мөзүлүг чаагай хевирин эвес, а харын ооң-биле кады совет далайжыларының капшагай аваангыр шимчээшкиннерин магадап көрүп турганнар. Якорьларны бээриниң болгаш корабльдерни доктаадып тургузарының ындыг нарын эвес болза-даа, хөй шак хереглээр маневрын совет корабльдериниң отряды онза кыска үе иштинде — 19 минутада күүсеткен. Корабльдернин отрядының командири контр-адмирал В. Ф. Котов найырал хуузунуң тускай чалаашкыны-биле эрикче үнүп чорупкан.

(СЭТА).

Улус чырыдыышкынының айтырыгларының талазы-биле делегейниң XVII конференциязы

ЖЕНЕВА. Кижизидилге болгаш юнеско айтырыгларының талазы-биле делегей бюрозунуң чыылдыргаы улус чырыдыышкынының айтырыгларының талазы-биле делегейниң XVII конференциязы Женевада бодунуң ажылын дооскан. Конференцияга 57 чурттарның чырыдыышкын министерстволарының төлээлекчилери олурушкан. Совет Эвилелиниң, Украин болгаш Белорус Совет Социалистиг Республикаларның төлээлери конференцияның ажылынга бир-ле дугаарында киришкени ол. Конференция дараазында ийи айтырыгларны чугаалажып көрген: «Ортумак школаларга башкы кадрларны белеткээриниң дугайы» болгаш «Ортумак школаларның башкыларының материал-эрге байдалының дугайы». Оон аңгыда 1953—1954 өөредилге чылында улус өөредилгениң чылдыгы-биле эрик камгалалының полказын чыскаапкан турган, Совет корабльдериниң кырынга чыскаалыпкан турган. Совет корабльдер якорь туружунга чедип келгеш саа-чурттарның төлээлекчилериниң илеткелдерин база дыңнаан.

Баштайгы ийи айтырыгларның талазы-биле конференция ооң киржикчилери чурттарның чырыдыышкын органнарынга хамаарыштыр база ортумак школа башкыларының белеткелин болбаазырадырынче болгаш мергежилин бедидеринче, а ол ышкаш оларның материал-эрге байдалын экижидеринче угланган элээн хөй саналдар кирген ийи сүмелерни хүлээп алган.

ССРЭ-де улус өөредилгениң тургузулгазының дугайында илеткелди РСФСР-ниң Чырыдыышкын министриниң оралакчызы Л. В. Дубровина кылган. УССР-ниң болгаш БССР-ниң төлээлериниң баштыннары Ф. Т. Дудник биле С. А. Умрейко ол совет республикаларда улус чырыдыышкынының хөгжүлдезиниң дугайын чугаалааннар.

(СЭТА).

Чаа америк ыйыышкын

Америк парлалга Даллестиң Парижке чораанының дугайында

НЬЮ-ЙОРК. «Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң Вашингтонда корреспондентизи Рассел дээрзи Даллестиң Парижче «ындыг бачымнап» чораанын тайылбырлавышаан, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның эвилели, «ам үеде улуг дүшкүүрлүг байдалда туруп турар» деп айтып турар.

«Индий-Кыдаттың чугула айтырыын чугаалажырындан аңгыда Даллес алды чурттарның европа армиязының составынга Барыын Германияны чижээн ажыр чепсеглээрин чедип алыр төлээде, Европаның камгалал нинтилежилгезиниң дугайында керээни Франция дүрген бадылаарын Каттышкан Штаттар амыдыралчы чугула ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар деп билир кылдыр Мендес-Франсты бүзүредирин бодап турар деп Рассел бижип турар. Парижче чоруптар деп шиитпирни Даллес июль 12-де Ак бажыңга Эйзенхауэр-биле кады чөвүлел хуралынга хүлээп алган болгаш ол дугайын чарлаваан. Оон соонда дораан-на Женевада америк төлээлерни баштаан Каттышкан Штаттарның Чехословакияда элчини Джонсон дээрзи Мендес-Франс болгаш Иден оларның июль 13-те Парижке Даллес-биле ужуражылгазының дугайын дугуржуп чугаалажыр деп телефон дамчыштыр айтыышкынны алган».

Мендес-Франс-биле болгаш Иден-биле чугаалажыышкыннарга Даллестиң туружун тайылбырлап көргүспүүшаан, Расселдиң демдеглеп турары болза, АКШ «Каттышкан Штаттарның бодунуң хүндүлеп көрүп турары болгаш боттанып болур» деп санап турары үүгле ындыг тайбыңчыдылганы чөпшээрээр болгаш «бир эвес тайбыңчыдылга дугайында дугуржулга Каттышкан Штаттарның негелдезинге таарышпас апаар болза, АКШ-тың чазаа оон чарлырынга боду албадатырган деп санатынар». «Бир эвес тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар бүтпейн барза, Франция Индий-Кыдатта бодунуң чепсектиг күштерин быжыглаар болгаш бодунуң шериг күжениишкиннерин калбартыр төлээде, Франция чүү кылыр бодап турарыл деп чүвени Мендес-Франстан билип алырын» Даллес бодап турар деп Рассел уламчылап бижип турар.

«Нью-Йорк таймс» солуннуң вашингтон корреспондентизи Шмидт Даллестиң туружунуң талазы-биле ол-ла бодалды илередип турар.

Даллестиң ынаар чораанынга холбаштыр «Нью-Йорк геральд трибюн» барыын талаккы чурттарның эвилели күштүг чөрүлдээлерде таваржып турар» болгаш «ол чөрүлдээлер улам күштелирин болдурбазы чугула» деп демдеглеп турар редакция үүлүн бижээн.

Даллестиң Мендес-Франс-биле болгаш Иден-биле чугаалажыышкыннарының сорулгазы болза «Берлинге ол хире күштүг болуп турганда болза, Женеваның мурнун